

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ

« Η κατάσχεση έντυπων μέσων με ασφαλιστικά μέτρα »

Επιμέλεια: Κυρίτση Δήμητρα

Αρ. Μητρώου: 1340200500172

Τηλέφωνο: 6944241729

E - mail: dimitra_k1987@yahoo.gr

Μάθημα: Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα

Υπεύθυνοι Καθηγητές: Δημητρόπουλος Ανδρέας
Βλαχόπουλος Σπυρίδων

Έτος: 2^ο

Εξάμηνο: Δ'

Ημερομηνία: Σεπτέμβριος 2007 (ΑΘΗΝΑ)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

<u>Εισαγωγή</u>	3
<u>Κεφάλαιο Α</u> : Εννοιολογικοί προσδιορισμοί	
1. έννοια Τύπου.....	5
2. έννοια εντύπου.....	6
3. έννοια κατασχέσεως.....	7
4. ασφαλιστικά μέτρα.....	8
<u>Κεφάλαιο Β</u> : Δικαίωμα της ελευθερίας του Τύπου (άρθρο 14Σ)	
1. Περιεχόμενα του δικαιώματος.....	9
2. Φορείς και αποδέκτες.....	10
3. Οριοθετήσεις και περιορισμοί.....	11
<u>Κεφάλαιο Γ</u> : Κατάσχεση έντυπων μέσων	
1. Αρχή του κατασταλτικού συστήματος.....	12
2. Εξαιρέσεις (Σ 14 παρ. 3 και Σ 48).....	13
3. Διαδικασία κατάσχεσης.....	16
<u>Κεφάλαιο Δ</u> : Η διαταγή της κατάσχεσης εντύπων με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων	
1. Γενική νομοθετική πρόβλεψη.....	17
2. Το συνταγματικό ζήτημα της κατάσχεσης.....	18
3. Εγχειρόμενα ζητήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας.....	20
4. Επιβολή ασφαλιστικών μέτρων για την προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας.....	22
5. Άλλα μέσα προστασίας – η χρήση των ασφαλιστικών μέτρων είναι θεμιτή ή όχι;.....	24
<u>Συμπεράσματα</u>	26
<u>Πίνακας Νομολογίας</u>	28
<u>Παράρτημα</u> : Οι σημαντικότερες αποφάσεις (τα ουσιωδέστερα αποσπάσματα αυτούσια).....	33
<u>Περίληψη</u>	36
<u>Βιβλιογραφία</u>	37

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί, αναμφισβήτητα, ένα από τα βασικά θεμέλια του φιλελεύθερου και δημοκρατικού πολιτεύματος και καθιερώθηκε ύστερα από πολλούς και μαζικούς αγώνες για την αναγνώριση βασικών δικαιωμάτων, ήδη από τη Γαλλική Επανάσταση (1789). Η σημασία της κατάκτησης αυτής διαφαίνεται ιδιαίτερα στη σύγχρονη μεταβιομηχανική κοινωνία της πληροφορίας. Πράγματι, η «κοινή γνώμη» διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στα διάφορα ζητήματα που αναφέρονται μέσα στην κοινωνία, καθώς υποδεικνύει ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την επίλυση ορισμένων ζητημάτων. Κάτι τέτοιο δε θα ήταν εφικτό χωρίς την κατοχύρωση της ελευθερίας της έκφρασης και του στοχασμού.

Επιμέρους μορφή της ελευθερίας της έκφρασης συνιστά το δικαίωμα της ελευθερίας του Τύπου, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρ. 14 του συνταγματικού κειμένου. Η σημασία του δικαιώματος αυτού είναι επίσης έκδηλη στη σύγχρονη πραγματικότητα, δεδομένου ότι ο τύπος συμβάλλει ενεργά στην πληροφόρηση και στην πολιτική ενεργοποίηση των πολιτών. Ταυτόχρονα, ο τύπος επιτελεί και ελεγκτική λειτουργία στα πλαίσια του πολιτικού ανταγωνισμού. Επομένως, είναι φανερό πως το δημοκρατικό πολίτευμα εδράζεται, κατά κύριο λόγο, στο δικαίωμα της ελευθερίας του Τύπου.

Ο συντακτικός νομοθέτης (Σ 14) ορίζει ξεκάθαρα πως «ο τύπος είναι ελεύθερος», ενώ, « η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται ». Από τις διατάξεις αυτές διαφαίνεται η έντονη προστασία που παρέχει ο νομοθέτης στον τύπο, με ταυτόχρονη διασφάλιση του δικαιώμα του καθενός να εκφράζεται ελεύθερα. Γι' αυτό το λόγο, η κατάσχεση εντύπων απαγορεύεται, είτε πριν από την κυκλοφορία αυτών, είτε μετά. Υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις (Σ 14 παρ. 3), οι οποίες όμως απαριθμούνται περιοριστικά και λαμβάνουν χώρα με ειδικά θεσμοθετημένη διαδικασία.

Κεντρικό θέμα της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του ζητήματος της κατάσχεσης των εντύπων μέσω με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Το θέμα είναι αρκετά περίπλοκο, αν λάβει κανείς υπόψιν του ότι εγείρονται ζητήματα τόσο Δημοσίου Δικαίου, όσο και Αστικού Δικονομικού δικαίου. Ταυτόχρονα, η σύγκρουση περισσότερων συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, τοποθετεί προσκόμματα στην έρευνα, καθώς δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί, με την πρώτη ματιά, ποιο απ' αυτά θα προτιμηθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση, *in concreto*.

Επισημαίνεται πως η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων αποτελεί ένα τρόπο προσωρινής ρύθμισης μιας κατάστασης, η οποία χρήζει άμεσης επέμβασης της δικαιοδοτικής εξουσίας. Ωστόσο, το ερώτημα που γεννιέται έχει να κάνει με το αν είναι επιτρεπτή η κατάσχεση των εντύπων μέσω με τη διαδικασία αυτή, δεδομένου ότι το συνταγματικό κείμενο δεν προβλέπει κάτι τέτοιο. Αντίθετα, έχει επιλεγεί από το νομοθέτη μια συγκεκριμένη διαδικασία για την κατάσχεση εντύπων (με παρέμβαση του εισαγγελέα) , η οποία βέβαια είναι επιτρεπτή σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις. Οδηγός στην προσπάθεια παρουσίασης του ζητήματος αυτού θα αποτελέσει η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων, η οποία θα δώσει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθούμε. Αξίζει να σημειωθεί, εκ προοιμίου, πως τα δικαστήρια της χώρας δε φαίνεται να ακολουθούν ένα ενιαίο δρόμο για το συγκεκριμένο ζήτημα. Αντίθετως, υπάρχουν, αφενός αποφάσεις που απορρίπτουν την αίτηση για παροχή προστασίας με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ως αντίθετη με το Σύνταγμα, και αφετέρου άλλες που την αποδέχονται.

Επομένως, αφού γίνει μια πρώτη επισκόπηση του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου, στη συνέχεια, η έρευνα θα επικεντρωθεί στο συνταγματικό ζήτημα της κατάσχεσης των εντύπων. Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει για τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ως ειδικός τρόπος απονομής της δικαιοσύνης για το συγκεκριμένο θέμα. Τέλος, θα επιχειρηθεί και μια προσπάθεια συγκριτικής μελέτης του δικαιώματος του τύπου με το προστατευόμενο δικαίωμα της προσωπικότητας (ΑΚ 57επ.), αλλά και με τα ζητήματα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ν. 2121/93). Στόχος αποτελεί η, όσο το δυνατόν, πληρέστερη παρουσίαση του θέματος με παράλληλη παρουσίαση των σημαντικότερων νομολογιακών αποφάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Εννοιολογικοί προσδιορισμοί

1. Έννοια του Τύπου

Με μια πρώτη προσέγγιση, ο Τύπος αποτελεί « το σύνολο των εφημερίδων και των περιοδικών, καθώς και το σύνολο των ανθρώπων που εργάζονται σε αυτά».¹ Παράλληλα, η λέξη «τύπος» σημαίνει, ετυμολογικά, την πράξη και το αποτέλεσμα του ρήματος τύπτω, δηλαδή κτυπώ. Πρόκειται λοιπόν για το αποτύπωμα ή το ίχνος που εμφανίζεται ύστερα από κάποιο χτύπημα.

Αυτό, όμως, που ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία είναι η σημασία του τύπου υπό νομική έννοια, και συγκεκριμένα, όπως αυτή σκιαγραφείται στο άρθρ. 1 του Α.Ν. 1092/1938 «περί τύπου» (που καταργήθηκε με το άρθρ. 100 αρ.4 του ν.δ. 346/1969 και επανήλθε σε ισχύ με το άρθρ. 2 του ν. 10/1975). Επομένως, «τύπος και έντυπον επί των οποίων εφαρμόζονται αι διατάξεις του νόμου τούτου, είναι παν ό,τι εκ τυπογραφίας ή οιουδήποτε άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου, παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμόν ή διάδοσιν χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων μετά ή άνευ σημειώσεων, ή μουσικών έργων μετά κειμένου ή επεξηγήσεων, ή φωνογραφικών πλακών. Τα του κινηματογράφου διέπονται υπό ειδικού νόμου.» Σύμφωνα με τα παραπάνω λοιπόν, τύπος, κατά την έννοια του Συντάγματος, δεν είναι μόνο οι εφημερίδες και τα περιοδικά, αλλά και οι φωτογραφίες, εικόνες, σχέδια, εμβλήματα που είναι δυνατό να αποτυπώνονται όχι μόνο σε χαρτί, αλλά και σε ύφασμα, σε μέταλλο, σε πλαστικό, σε γυαλί ή σε οποιαδήποτε άλλη ύλη. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί πως, μολονότι στην έννοια του τύπου υπάγονται και τα πιο σύγχρονα από άποψη τεχνολογικής προόδου και επιρροής στην κοινή γνώμη μέσα μαζικής ενημέρωσης και ψυχαγωγίας², ο συντακτικός νομοθέτης δεν τα περιέλαβε στην προστασία του τύπου, κατ' άρθρ. 14, όπως προκύπτει ρητά από Σ 15 παρ. 1.

Ο Ν. Ν. Σαρίπολος ήταν ο πρώτος που είχε ορίσει την έννοια του τύπου, πριν ακόμη θεσπιστεί νομοθετικά. Και εκείνος είχε προσλάβει τον «τύπο» με ευρεία έννοια, όπως ακριβώς και ο μεταγενέστερος νομοθέτης του 1931 (ν. 5060/31) και του 1938 (α.ν. 1092/1938). Αντίθετα, με τη στενή έννοια του όρου, « τύπος αποκαλείται η τυπογραφία, η δημοσιογραφία στο σύνολό της, το σύνολο των εκδομένων βιβλίων, εφημερίδων και κάθε φύσης πολιτικών, επιστημονικών και άλλων περιοδικών».³ Με ακόμη πιο στενή ερμηνεία, ο τύπος συνιστά μονάχα τα δημοσιογραφικά κείμενα και τους ανθρώπους που εργάζονται στον τομέα αυτό. Έτσι λοιπόν, παγίως πλέον, ο τύπος ερμηνεύεται με ευρύτερη έννοια, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνει μόνο την τυπογραφία stricto sensu.

¹ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, *Λεξικό της νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ, Αθήνα, 2002, σελ.1817*

² ΜΑΝΕΣΗΣ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ, *Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη, ΤοΣ, 1977, σελ.3 – 4 (υποσημ.)*

³ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, *Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος (Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ. ΙΙΙ ημ. Β'), Αθήνα 2005, σελ.239*

Επιπλέον, ο όρος τύπος γίνεται αντιληπτός με δύο έννοιες, αφενός την υποκειμενική και αφετέρου την αντικειμενική. Πιο συγκεκριμένα, κατά την υποκειμενική έννοια, ο τύπος αποτελεί το υποκείμενο της παραγωγής εντύπων. Με αυτή τη σημασία, τύπο συνιστά η εφημερίδα, το περιοδικό, το βιβλίο, η αφίσα, κ.ο.κ. ενώ, κατά την αντικειμενική έννοια, τύπος είναι το προϊόν του τύπου υπό υποκειμενική έννοια. Ο τύπος δηλαδή εμφανίζεται να ταυτίζεται με το έντυπο.

Ειδικότερα, ο τύπος υπό αντικειμενική έννοια έχει ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν τη σημασία του. Πιο αναλυτικά, ο τύπος είναι το υλικό αντικείμενο, το προϊόν. Ωστόσο, η ύλη αυτού είναι αδιάφορη. Επιπλέον, πρέπει αυτός να προέρχεται από κάποιο μέσο μαζικής παραγωγής, δηλαδή από κάποιο μηχάνημα που έχει την ικανότητα να παράγει μεγάλο αριθμό αντιτύπων. Γι' αυτό το λόγο, τα χειρόγραφα και τα κείμενα της γραφομηχανής δεν περιλαμβάνονται στην προστατευτική διάταξη του Σ 14. Παρόλα αυτά, ο αριθμός των αντιτύπων που τελικά παράγεται είναι αδιάφορος. Μεγαλύτερη σημασία έχει η δυνατότητα διάδοσης του μηνύματος, της γνώμης ή του στοχασμού σε ευρύ κύκλο προσώπων. Και σε αυτή την περίπτωση, η μορφή του περιεχομένου του εντύπου δε διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο. Σημασία έχει, βέβαια, το έντυπο να γίνεται αντιληπτό με την όραση και όχι με άλλες αισθήσεις, όπως, λ.χ., αποτυπώσεις ήχων ή κινητών εικόνων.

Καταληκτικά, είναι απαραίτητο να επισημανθεί πως, στο άρθρ. 14 παρ. 1 Σ, ο τύπος χρησιμοποιείται με την αντικειμενική του έννοια, όπου αυτός γίνεται αντιληπτός ως μέσο έκφρασης των στοχασμών. Ωστόσο, στο άρθρ. 14 παρ. 2 Σ, όπου κατοχυρώνεται η ελευθερία του τύπου, ο τελευταίος χρησιμοποιείται με την υποκειμενική έννοια.

2. Έννοια του εντύπου

Για τη σημασία της έννοιας του εντύπου, ο α.ν. 1092/1938 προσφέρει έναν ορισμό, ο οποίος συμπίπτει με την έννοια του τύπου, όπως αυτή σκιαγραφήθηκε παραπάνω. Πρόκειται δηλαδή, σύμφωνα με το άρθρ. 1 του α.ν 1092/1938, για «ό,τι εκ τυπογραφίας ή οποιουδήποτε άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου, παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμόν ή διάδοσιν χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων μετά ή άνευ σημειώσεων, ή μουσικών έργων μετά κειμένου ή επεξηγήσεων, ή φωτογραφικών πλακών.»

Όπως γίνεται κατανοητό από τον ορισμό αυτό, στην έννοια του εντύπου εμπεριέχονται οι εφημερίδες, τα περιοδικά, τα βιβλία, τα φυλλάδια, οι προκυρήξεις, κ.α., αλλά και οι προορισμένες για διάδοση φωτογραφίες, εικόνες και σχέδια, ανεξαρτήτως της ύλης πάνω στην οποία αυτά έχουν αποτυπωθεί. Επομένως, έντυπα είναι όλα τα προϊόντα της τυπογραφίας, κάθε μορφής. Αξίζει να επισημανθεί πως, «στην έννοια του εντύπου υπάγεται και κάθε ηχητικό αποτύπωμα ομιλούμενου ή μελωδικού λόγου».⁴ Επίσης, όπως έχει δεχθεί η νομολογία μας, αποτελεί έντυπο, κατά την έννοια του νόμου περί τύπου, επιστολή που αναπαράγεται φωτοτυπικά και διανέμεται σε ικανό αριθμό αντιτύπων.⁵

⁴ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., *Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα*, τόμ. Α, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1991, σελ. 569

⁵ ΑΠ 669/1985 Τμ. ΣΤ', ΝοΒ 1986, σελ. 447

Ωστόσο, στην έννοια του εντύπου, καθώς και στη διευρυμένη προστασία που παρέχουν οι διατάξεις του Σ 14, δε μπορούν να υπαχθούν τα έντυπα των δημόσιων υπηρεσιών ή των οργανισμών. Παράλληλα, ούτε τα έντυπα που εξυπηρετούν αποκλειστικά την οικονομική, επαγγελματική και κοινωνική συνεννόηση μπορούν να τύχουν της προστασίας που προσφέρει το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου. Βέβαια, αν τα κείμενα αυτά δημοσιευθούν σε κάποια εφημερίδα ή σε κάποιο περιοδικό, τότε, σ' αυτή την περίπτωση, καλύπτονται από την ελευθερία του τύπου.

Οι πιο σημαντικές μορφές εντύπων είναι τα περιοδικά έντυπα. Αυτά περιλαμβάνουν τις εφημερίδες και τα περιοδικά εν στενή έννοια. Σύμφωνα με το άρθρ. 4 του α.ν. 1092/1938, « εφημερίς κατά την έννοιαν του παρόντος νόμου είναι παν έντυπον καθ' εκάστην ή και κατά τα μεγαλύτερα αλλά τακτά πάντως χρονικά διαστήματα μέχρι ενός, κατ' ανώτατον όριον, μηνός εκδιδόμενον, και περιέχον ύλην γενικού πολιτικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος, ήτοι ειδήσεις, κρίσεις επί ζητημάτων απασχολούντων την δημόσιαν γνώμην, αναγγελίας και διαφημίσεις». Ημερήσια θεωρείται η εφημερίδα που εκδίδεται καθημερινά ή επί έξι ημέρες την εβδομάδα, ακόμα και αν σε ορισμένες εκδόσεις της εμφανίζεται με παραλλαγμένο τίτλο, ενώ ημερήσια επαρχιακή εφημερίδα είναι η εκδιδόμενη εκτός των πόλεων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, καθημερινά και συνεχώς επί ένα τουλάχιστον χρόνο.⁶ Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρ. 5 του α.ν. 1092/1938 « περιοδικόν κατά την έννοιαν του παρόντος νόμου είναι παν έντυπον, όπερ εκδίδεται άπαξ τουλάχιστον κατά τριμηνίαν, εις τακτικάς εκδόσεις, και του οποίου το εν γένει περιεχόμενον δεν δύναται να προσδώση αυτώ την κατά το άρθρ. 4 του παρόντος έννοιαν της εφημερίδος».

Συμπερασματικά λοιπόν, έντυπο θεωρείται κάθε κείμενο, κάθε εγγραφή μουσικού έργου με κείμενο και κάθε ηχητικό αποτύπωμα απλού ή μελωδικού λόγου, με την προϋπόθεση ότι έχει παραχθεί με μηχανική ή φυσικοχημική ή ηλεκτρονική διαδικασία κατάλληλα για παραγωγή σημαντικού αριθμού αντιτύπων και προορίζεται για διάδοση.

3. Έννοια κατασχέσεως

Η κατάσχεση αποτελεί διαδικαστική πράξη με την οποία περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη δεσμεύονται υλικά και νομικά κατά τους κανόνες της δικονομίας, προκειμένου να εκπλειστηριαστούν και από το πλειστηρίασμα να ικανοποιηθεί η απαίτηση του δανειστή. Από άποψη όμως Δημοσίου Δικαίου, η κατάσχεση αποτελεί ένα δραστικό κατασταλτικό μέτρο, το οποίο συνίσταται στη δυνατότητα της κρατικής εξουσίας να αφαιρεί αναγκαστικά από την κατοχή κάποιου προσωπικού κινητού αντικειμένου ή να απαγορεύει την κυκλοφορία αυτού.

Με αυτή την έννοια χρησιμοποιείται ο όρος κατάσχεση και στο άρθρ. 14 του Σ, σχετικά με τα έντυπα μέσα. Αναφέρεται όχι μόνο στην τυπική ανακριτική πράξη, αλλά και σε οποιαδήποτε ενέργεια έχει το ίδιο με αυτή αποτέλεσμα.

Πιο αναλυτικά, με τη στενή έννοια του όρου, η κατάσχεση είναι ένα ειδικό κατασταλτικό μέτρο με το οποίο τα έντυπα αφαιρούνται αναγκαστικά από την κατοχή ορισμένου προσώπου και τίθεται φραγμός στην παραπέρα κυκλοφορία

⁶ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 27

τους. Αξίζει να σημειωθεί, έστω και πρώιμα, πως, παρόλο που η κατάσχεση μετά την κυκλοφορία του εντύπου δεν ανήκει στα προληπτικά μέτρα που απαγορεύονται από το Σύνταγμα, προκειμένου για εφημερίδες και άλλα έντυπα, και πάλι δεν τη επιτρέπει παρά μόνο κατ' εξαίρεση, σε τέσσερις μόνο περιπτώσεις, περιοριστικά καθοριζόμενες, και υπό συγκεκριμένες διαδικαστικές εγγυήσεις.⁷ Η τακτική της κατάσχεση συνδέεται με μνήμες αντιδημοκρατικών καθεστώτων όπου η ελευθερία της έκφρασης ήταν περιορισμένη και οι άνθρωποι «φιμώνονταν» για να μην εκφράζουν τη γνώμη τους. Για όλους τους παραπάνω λόγους, ο συντακτικός νομοθέτης υπήρξε ιδιαίτερα φειδωλός σχετικά με την επιβολή της κατάσχεσης ως κατασταλτικού μέτρου σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης και του τύπου.

4. Ασφαλιστικά μέτρα

Τα ασφαλιστικά μέτρα αποτελούν μια ειδική διαδικασία απονομής προσωρινής δικαστικής προστασίας, η οποία αποτελεί κομμάτι του Αστικού Δικονομικού Δικαίου και ρυθμίζεται στα άρθρα 682 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Η παρεχόμενη αυτή προστασία κατοχυρώνεται συνταγματικά από το Σ 20 παρ. 1, ενώ ταυτόχρονα, αποτελεί γενική αρχή και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία στηρίζεται στα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ.

Βασικό χαρακτηριστικό των ασφαλιστικών μέτρων είναι η προσωρινή ισχύς τους. Με τον τρόπο αυτό ρυθμίζεται μια κατάσταση ή δεσμεύεται η περιουσία του οφειλέτη μέχρι την εκδίκαση της κύριας αγωγής. Είναι, λοιπόν, φανερό πως τα ασφαλιστικά μέτρα δεν προσφέρουν πλήρη ικανοποίηση του δικαιώματος, αλλά αρκούνται σε μια, χρονικά περιορισμένη, διευθέτηση της επίδικης κατάστασης. Είναι εμφανής ο παρεπόμενος χαρακτήρας της διαδικασίας αυτής ως προς την τακτική αγωγή, με την οποία συνδέεται τελολογικά.

Κατά την εκδίκαση των ασφαλιστικών μέτρων είναι αρκετή η πιθανολόγηση και δε χρειάζεται να σχηματιστεί στο δικαστήριο πλήρης δικανική πεποίθηση. Το ιδιαίτερο αυτό στοιχείο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την ταχεία απονομή δικαστικής προστασίας και για την άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων που καθημερινώς αναφέρονται στη σύγχρονη κοινωνία. Ωστόσο, ακριβώς γι' αυτό το λόγο, τίθενται ορισμένα ζητήματα ασφάλειας του δικαίου, δεδομένου ότι η απόφαση που εκδίδεται δε στηρίζεται σε πλήρη απόδειξη. Όπως ορίζεται στο άρθρ. 692 παρ. 1 ΚΠολΔ, ο δικαστής είναι αυτός που θα επιλέξει ποιο ασφαλιστικό μέτρο είναι κατάλληλο για τη συγκεκριμένη υπόθεση και δε δεσμεύεται από τα όσα προτείνουν οι διάδικοι.

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων αποτελεί η ύπαρξη επικείμενου κινδύνου ή επείγουσας περίπτωσης, η οποία χρήζει άμεσης επέμβασης από τη δικαστική αρχή. Στόχος είναι η διασφάλιση των αμφισβητούμενων δικαιωμάτων των διαδίκων προς αποτροπή του επικείμενου κινδύνου ως την οριστική κρίση της διαφοράς ή η προσωρινή ρύθμιση νομικής καταστάσεως λόγω συνδρομής επείγουσας περίπτωσης.

⁷ ΜΑΝΕΣΗΣ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ, *Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη*, όπ.παρ., σελ.33-34

Κεφάλαιο Β'

Δικαίωμα της ελευθερίας του Τύπου (άρθρο 14 Σ)

1. Περιεχόμενα του δικαιώματος

Ο συντακτικός νομοθέτης του 1975 έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ελευθερία του τύπου ως μια επιμέρους έκφανση της ελευθερίας της έκφρασης, η οποία αποτελεί βασικό θεμέλιο για ένα δημοκρατικό και φιλελεύθερο κράτος. Η συγκεκριμένη ελευθερία ήταν κατοχυρωμένη τόσο στα επαναστατικά Συντάγματα του Άστρους και της Τροιζήνας, όσο και στα μεταγενέστερα (Σύνταγμα του 1844, του 1927 και του 1952).

Στο ισχύον Σύνταγμα, η ελευθερία του τύπου έχει διπλή φύση, καθώς κατοχυρώνεται τόσο ως δικαίωμα, όσο και ως θεσμική εγγύηση. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρ. 14 Σ, « Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του κράτους». Παράλληλα, στο άρθρο 14 παρ. 2 Σ, ο συντακτικός νομοθέτης ορίζει πως « Ο τύπος είναι ελεύθερος» και με αυτό τον τρόπο δημιουργεί το θεσμό της ελευθερίας του τύπου, πέρα από το ατομικό δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης μέσω του τύπου. Είναι γεγονός πως, με τη διατύπωση αυτή, « κατοχυρώνεται η ελευθεροτυπία ως θεσμός με αποτέλεσμα να προστατεύονται συνταγματικά όχι μόνο οι συγκεκριμένοι σε δεδομένο χρόνο φορείς , αλλά οι σκοποί και εν γένει η αποστολή του θεσμού αυτού...».⁸

Στο δικαίωμα του τύπου περιλαμβάνονται επιμέρους ελευθερίες που συνιστούν το περιεχόμενό του. Πρόκειται για (α) την ελευθερία της κυκλοφορίας, (β) την ελευθερία της έκδοσης καθώς και (γ) την ελευθερία της τυπογραφίας.⁹

Ειδικότερα για την ελευθερία της κυκλοφορίας είναι απαραίτητο να επισημανθεί πως αυτή συνίσταται τόσο στην έκφραση, όσο και στη διάδοση των στοχασμών. Πρόκειται για ιδιαίτερα σημαντική συνταγματική διεύρυνση, καθώς δίνεται η δυνατότητα σε κάθε άτομο να διαδώσει ελεύθερα τις απόψεις του σε απεριόριστο κύκλο προσώπων. Πέρα από τη συνταγματική θεμελίωση, η ελευθερία αυτή διασφαλίζεται και από τη Σύμβαση της Ρώμης (άρθρ. 10). Βέβαια, «η ελευθερία του τύπου εμπεριέχει λογικά και την ελευθερία του πληροφορείσθαι δια του τύπου, δεν περιορίζεται δηλαδή στην ελευθερία του εκδότη ή του δημοσιογράφου, αλλ' εκτείνεται και στην ελευθερία του αναγνώστη».¹⁰ Η ελευθερία σχηματισμού γνώμης αποτελεί το έλασσον που μας επιτρέπει να φτάσουμε στο μείζον, δηλαδή στην πλήρη κατοχύρωση της ελευθερίας της έκφρασης.

Σκόπιμο είναι σε αυτό το σημείο να γίνουν ορισμένες διακρίσεις που αφορούν το περιεχόμενο της ελευθερίας του τύπου και καταδεικνύουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Ειδικότερα, η ελευθερία του τύπου, ως ελευθερία δημοσίευσης πληροφοριών έχει, τόσο θετικό, όσο και αρνητικό περιεχόμενο. Πρόκειται

⁸ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε., όπ.παρ., σελ. 23*

⁹ ΜΑΝΕΣΗΣ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ, *Συνταγματική θεωρία και πράξη 1954 – 1979, εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκης, 1980, σελ.639*

¹⁰ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ., *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002, σελ. 287*

δηλαδή για ελευθερία δημοσίευσης και μη δημοσίευσης. Κανείς λοιπόν δε μπορεί να εξαναγκαστεί σε δημοσιοποίηση μια γνώμης του. Επίσης, η ελευθερία του τύπου είναι καταρχήν ενεργητική, καθώς επιτρέπει την έκφραση μιας γνώμης μέσω ενός συγκεκριμένου εντύπου, αλλά και παθητική, δηλαδή ελευθερία του δέκτη – αναγνώστη.

Συμπερασματικά, η ελευθερία του τύπου περιλαμβάνει όλη τη διαδικασία από την προετοιμασία μέχρι τη διάθεση του εντύπου στο αναγνωστικό κοινό. Επομένως, ο συντακτικός νομοθέτης παρέχει προστασία, σε όλα αυτά τα στάδια, σε όσα άτομα εμπλέκονται με οποιοδήποτε τρόπο στη διαδικασία αυτή.

2. Φορείς και αποδέκτες

Φορείς του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου είναι όλοι οι Έλληνες και οι αλλοδαποί, χωρίς διάκριση.¹¹ Αυτό καθίσταται σαφές από τη διάταξη του συνταγματικού κειμένου (Σ 14 παρ. 1), όπου ορίζεται ότι « Καθένας μπορεί να εκφράζει...». Κάτι τέτοιο δεν ήταν αυτονόητο, αν αναλογιστεί κανείς πως στο Σύνταγμα του 1952, η ελευθερία εκδόσεως εφημερίδας παρεχόταν « μόνο εις πολίτας έλληνας μη εστερημένους των πολιτικών αυτών δικαιωμάτων».

Επιπλέον, φορείς του δικαιώματος αυτού είναι και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, δεδομένου ότι, τις περισσότερες φορές, αυτά ικανοποιούν αποτελεσματικά τα συμφέροντά τους και τους σκοπούς μέσω της έκφρασης της συλλογικής γνώμης. Ταυτόχρονα, και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα μπορούν να ασκήσουν το συνταγματικό αυτό δικαίωμα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των πολιτικών κομμάτων. Επιπλέον, και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου μπορούν να είναι φορείς του δικαιώματος αυτού, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι η άσκηση της ελευθερίας τους αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της πολιτικής ουδετερότητας της δημόσιας διοίκησης. Γι' αυτό το λόγο, είναι απαραίτητη η θεσμική προσαρμογή. Μοναδικός περιορισμός που θα μπορούσε να γίνει δεκτός σχετικά με την ελεύθερη έκφραση των νομικών προσώπων είναι η περίπτωση που η πλειοψηφία των μετοχών αυτών ελέγχεται από το κράτος. Υπό αυτές τις συνθήκες, θεσπίζεται μια έμμεση απαγόρευση έκδοσης εντύπων. Δηλαδή δεν έχουμε απλώς μια μη συνταγματικά κατοχυρωμένη δράση των νομικών αυτών προσώπων, αλλά μια επιβαλλόμενη αποχή από ενέργεια.

Αποδέκτης της ισχύος του δικαιώματος αυτού είναι, τόσο το κράτος, όσο και οι ιδιώτες, καθώς το Σ 14 παρ. 1 δε φαίνεται να διαφοροποιεί ανάλογα με την κατεύθυνση από την οποία προέρχεται η κατά της ελευθερίας απειλή. Εξάλλου, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου οι πιο σοβαρές παρεμβάσεις γίνονται από τη δράση των ιδιωτών. Πιο συγκεκριμένα, η αμυντική ελευθερία του τύπου στρέφεται κατά της κρατικής και της ιδιωτικής εξουσίας και μάλιστα έχει δύναμη *erga omnes*. Αντίθετα, μόνο το κράτος έχει υποχρέωση να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να αντιμετωπίζει οποιαδήποτε παρεμπόδιση της άσκησης του δικαιώματος αυτού από τους φορείς.

¹¹ *Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να εκδώσει κάποιο έντυπο, ανεξάρτητα από την εθνικότητα, την ηλικία του, τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις και από άλλα χαρακτηριστικά.*

3. Οριοθετήσεις και περιορισμοί

Και η ελευθερία του τύπου, όπως άλλωστε και κάθε συνταγματικό δικαίωμα, υπόκειται στις γενικές συνταγματικές οριοθετήσεις. Ο τύπος δε μπορεί να είναι υπεράνω του Συντάγματος και των νόμων, γι' αυτό, και σε αυτή την περίπτωση έχει εφαρμογή η ρήτρα της νομιμότητας, της κοινωνικότητας και της χρηστότητας του Σ 5 παρ. 1. Η θεσμοθέτηση οριοθετήσεων και περιορισμών της ελευθερίας του τύπου δικαιολογείται από την ανάγκη προστασίας και άλλων εννόμων αγαθών που και αυτά κατοχυρώνονται συνταγματικά.

Σύμφωνα με την παρ. 1 του Σ 14, ο καθένας είναι ελεύθερος να εκφράζει και να διαδίδει τους στοχασμούς του, αρκεί να τηρεί τους νόμους του Κράτους. Ο συντακτικός νομοθέτης επαναλαμβάνει, στην ουσία, τη γενική ρήτρα της νομιμότητας και στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και του τύπου (συνδυασμός παρ. 1 και 2 Σ 14). Αυτό είναι εύλογο, καθώς κανείς δε μπορεί, επ' ονόματι της ελευθερίας του τύπου να παραβιάζει τους νόμους που έχουν θεσπιστεί. Κατά την κρατούσα γνώμη, το Σύνταγμα, με τον όρο «νόμους», δεν εννοεί μόνο τους τυπικούς, αλλά και τους ουσιαστικούς. Ωστόσο, με τη συγκεκριμένη επιφύλαξη νόμου, δεν παρέχεται στο νομοθέτη η εξουσία να εισάγει περιορισμούς. Κάτι τέτοιο πρέπει να ορίζεται ρητά και δεν αρκεί η απλή επανάληψη της γενικής ρήτρας.

Ο συντακτικός νομοθέτης, στην παρ. 3 του Σ 14, προβλέπει τέσσερις ειδικές οριοθετήσεις, οι οποίες απολήγουν στη δημιουργία ενός οιοσδήποτε περιορισμού. Ρυθμίζονται πολύ αυστηρά αυτές οι περιπτώσεις υπέρβασης της ελευθερίας του τύπου και γι' αυτό, επιβάλλεται ως μέτρο αντιμετώπισης η κατάσχεση των εντύπων. [Για τις τέσσερις αυτές περιπτώσεις οριοθέτησης της ελευθερίας του τύπου θα γίνει λόγος στο επόμενο κεφάλαιο όπου θα ασχοληθούμε με το θέμα της κατάσχεσης των εντύπων μέσω των μέσων]

Στις ειδικές σχέσεις, υπάρχουν περιορισμοί στο δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου και αυτοί είναι, είτε γενικοί, είτε ειδικοί. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζει ο Μάνεσης, δεν είναι δυνατό να θεσπιστούν απεριόριστοι περιορισμοί. Αντιθέτως, αυτοί δεν πρέπει να αντιβαίνουν στις διατάξεις του Συντάγματος, αλλά να επιβάλλονται για σοβαρό λόγο δημόσιου ή γενικότερου συμφέροντος. Σημαντικό επίσης είναι, οι περιορισμοί που υπάρχουν να μην απολήγουν στην οριστική αναίρεση της ουσίας του δικαιώματος.¹² Στόχος είναι η αποτελεσματική ρύθμιση της άσκησης του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος, χωρίς να προσβάλλονται τα δικαιώματα άλλων κοινωνιών του δικαίου.

Το Σύνταγμα έχει υιοθετήσει το κατασταλτικό σύστημα σχετικά με το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου και έτσι απαγορεύει ρητώς τους πριν από τη δημοσίευση του εντύπου περιορισμούς. Επιτρέπει αποκλειστικά και μόνο τα κατασταλτικά μέτρα, όπως η κατάσχεση (υπό προϋποθέσεις), η ποινική και η αστική ευθύνη. Είναι γεγονός πως, ειδικοί περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου είναι εκείνοι που προχωρούν πέρα από τους περιορισμούς των γενικών νόμων και αφορούν ειδικά τον τύπο.¹³ Βέβαια, αυτού του είδους οι περιορισμοί δεν ισχύουν για έντυπα που προστατεύονται από το Σ 16 παρ. 1 και αποτελούν έργα επιστήμης ή τέχνης.

¹² ΜΑΝΕΣΗΣ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ, *Συνταγματική θεωρία και πράξη 1954 – 1979, όπ.παρ., σελ. 641*

¹³ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π., *Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, όπ.παρ., σελ.624*

Κεφάλαιο Γ'

Κατάσχεση έντυπων μέσων

1. Αρχή του κατασταλτικού συστήματος

Ο συντακτικός νομοθέτης του 1975, για τη ρύθμιση της ελευθερίας της έκφρασης και της διάδοσης των στοχασμών δια του τύπου, επέλεξε το κατασταλτικό σύστημα, αποκλείοντας το προληπτικό. Αυτό γίνεται φανερό από το άρθρ. 14 παρ. 2 Σ, όπου ορίζεται πως « Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται».

Η ratio της συγκεκριμένης διάταξης βρίσκεται στην προσπάθεια του νομοθέτη να αποκλείσει την επέμβαση της Αρχής στο περιεχόμενο των δημοσιευμάτων και στη διάδοση των εντύπων. Όπως είχε τονίσει ο Ν.Ν. Σαρίπολος, η κυβέρνηση έχει την τάση να «προλαμβάνη τας, κατά την κρίσιν αυτής, παρεκτροπάς του τύπου, όστις ούτω θα ετίθετο υπό την διάκρισιν της διοικητικής αρχής, ήτις, ασκούσα την διακριτικήν αυτής εξουσίαν, θα ηδύνατο να επεμβαίνει εις την δια του τύπου εκδήλωσιν της γνώμης, να παρακωλύη ή να περιορίζη ταύτην προληπτικώς, πολλάκις αυθαιρέτως, και νόμιμον έτι ούσαν, αλλ' απλώς μη συμφέρουσαν εις τους κυβερνόντας, καθ' υπόθεσιν». Επομένως, για να αποφευχθεί ο κίνδυνος του καθορισμού του περιεχομένου των εντύπων από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, το Σύνταγμα κατέφυγε στη λύση του κατασταλτικού συστήματος.

Παράλληλα, στην περίπτωση της αποδοχής του προληπτικού συστήματος, αυτό θα απέβαινε καταχρηστικό, διότι, οι αστυνομικές αρχές θα εκμεταλλεύονταν τη διακριτική τους ευχέρεια. Με πρόσχημα, λοιπόν, την προστασία της δημόσιας τάξης, θα χρησιμοποιούσαν την παρεχόμενη προς αυτές εξουσία για να περιορίσουν την ελευθερία της έκφρασης. Τέτοια φαινόμενο προσιδιάζουν κυρίως σε ολοκληρωτικά καθεστώτα.

Βασικό προληπτικό μέτρο αποτελεί η λογοκρισία, η οποία συνίσταται στον, προ της δημοσίευσης και της κυκλοφορίας, εξουσιαστικό έλεγχο του περιεχομένου του εντύπου, με περεταίρω συνέπεια, είτε την απαγόρευση της κυκλοφορίας του εντύπου, είτε την τροποποίηση του περιεχομένου του. Άλλου είδους προληπτικά μέτρα είναι, κυρίως, η απαίτηση προηγούμενης άδειας της αρχής για την έκδοση του εντύπου, καταβολή χρηματικής εγγύησης και διάφοροι έμμεσοι προληπτικοί περιορισμοί, όπως, «αι βαριαί φορολογίαι του χάρτου των εφημερίδων, ταχυδρομικά τέλη κ.λ.π.».¹⁴

Σε αυτό το σημείο, σκόπιμο είναι να γίνει ιδιαίτερη μνεία στο προληπτικό μέτρο της άδειας. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το συνταγματικό κείμενο, η άδεια δεν είναι αποδεκτή, ούτε μπορεί να απαιτηθεί. Αν ίσχυε κάτι τέτοιο, θα καθιερωνόταν, έμμεσα, προηγούμενος έλεγχος και έγκριση του περιεχομένου του εντύπου από τη δημόσια αρχή, κάτι που θα ισοδυναμούσε με την απαγορευμένη λογοκρισία. Επιπλέον, ο Μάνεσης τονίζει πως, εφόσον το Σύνταγμα διασφαλίζει την ελευθερία του τύπου, αυτό σημαίνει πως ότι εξάρτηση από άδεια της κυκλο-

¹⁴ ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ Ν.Ν., *Σύστημα του Συνταγματικού Δικαίου της Ελλάδος εν συγκρίσει προς τα των ξένων κρατών*, τόμ. Γ', 1923, σελ. 121

φορίας των εντύπων θα ήταν « νομικά αδιανόητη», δεδομένου ότι, άδεια είναι η άρση μιας γενικής απαγόρευσης, η οποία στην περίπτωση του τύπου δεν υπάρχει.

Παρά τη ρητή απαγόρευση των προληπτικών μέτρων, δεν αποκλείεται η κατασταλτική αντιμετώπιση της καταχρηστικής άσκησης της ελευθερίας της γνώμης δια του τύπου. Επομένως, στην περίπτωση που θίγονται έννομα αγαθά του κοινωνικού και πολιτικού καθεστώτος, το κατασταλτικό σύστημα παρέχει τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η επέμβαση, λοιπόν, γίνεται εφόσον εμφανισθεί κάποιου είδους κατάχρησης του δικαιώματος και μόνο με τα προβλεπόμενα μέσα.

Συγκεκριμένα, ο Π.Κ. περιλαμβάνει μια σειρά άρθρων που καθιερώνουν την ποινική ευθύνη όσων τελούν εγκλήματα «δια του τύπου». Σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης, διατάσσεται και η δήμευση και καταστροφή των εντύπων που περιέχουν το ποινικώς κολάσιμο δημοσίευμα. Βέβαια, δε μπορεί να γίνει δεκτή η δημιουργία « εγκλημάτων γνώμης» με την ποινικοποίηση περιπτώσεων όπου έχουμε απλή έκφραση ή διάδοση ιδεών και στοχασμών, γιατί, σ' αυτή την περίπτωση, θα μεταβαλλόταν ο χαρακτήρας του κατασταλτικού συστήματος και θα μετατραπόταν στο απαγορευμένο προληπτικό. Παράλληλα, πέρα από την ποινική ευθύνη, υπάρχει και η αστική κύρωση για την περίπτωση της καταχρηστικής άσκησης της ελευθεροτυπίας, η οποία συνίσταται στη χρηματική αποζημίωση για την περίπτωση ηθικής βλάβης.

Επιπλέον, ένα ειδικό κατασταλτικό μέτρο *stricto sensu*, είναι η κατάσχεση, με την οποία αφαιρούνται από την κατοχή κάποιου τα έντυπα και απαγορεύεται η περαιτέρω κυκλοφορία τους. Με την κατάσχεση ισοδυναμεί και η επιβολή τροποποιήσεων ή περικοπών στο κείμενο με δικαστική απόφαση, δεδομένου ότι έτσι αλλοιώνεται το περιεχόμενο του εντύπου και αλλάζει το νόημά του. Για την κατάσχεση τίθεται ένας χρονικός περιορισμός, αφού μπορεί να επιβληθεί ως μέτρο μόνο ύστερα από την κυκλοφορία του εντύπου, δηλαδή, μόλις αυτό καταστεί προσιτό στο κοινό («δημοσίευση»). Ωστόσο, αυτή γίνεται αποδεκτή από το Σύνταγμα μόνο, κατ' εξαίρεση, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και υπό ορισμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις. (βλέπε παρακάτω υποενότητα 2).

Συμπερασματικά λοιπόν, κάθε άτομο είναι ελεύθερο να εκφράζει και να διαδίδει τους στοχασμούς του. Ωστόσο, σε περίπτωση που η ενέργειά του αυτή παραβιάζει την κείμενη νομοθεσία, τότε το κράτος έχει τη δυνατότητα να παρέμβει κατασταλτικά, με την προϋπόθεση ότι το έντυπο έχει ήδη τεθεί σε κυκλοφορία. Είναι φανερό πως η κρατική εξουσία διαθέτει αποτελεσματικά και υπερεπαρκή μέτρα καταστολής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αναφύονται.

2. Εξαιρέσεις (Σ 14 παρ. 3 και Σ 48)

Όπως έγινε και παραπάνω σαφές, ειδικοί περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου είναι εκείνοι που προχωρούν πέρα από τους περιορισμούς των γενικών νόμων και αφορούν ειδικά τον τύπο. Τέτοιοι ειδικοί περιορισμοί δεν μπορούν να θεσπιστούν από τον κοινό νομοθέτη, ούτε να εφαρμοσθούν από το δικαστή, παρά μόνο στις περιπτώσεις και στο μέτρο που επιτρέπονται από το Σύνταγμα.¹⁵ Η σημαντικότερη ομάδα ειδικών περιορισμών αναφέρεται στην, κατ' εξαίρεση, επιτρεπό-

¹⁵ Πρβλ. Δικαστική απόφαση στην υπόθεση Ανδρουλάκη (Μον.Πρωτ.Αθ. 5208/2000, ΤοΣ 2000)

μενη κατάσχεση εφημερίδων ή άλλων εντύπων, μετά την κυκλοφορία τους, ύστερα από παραγγελία του εισαγγελέα. (Σ 14 παρ. 3 εδ. β'). Είναι φανερό πως, η δυνατότητα κατάσχεσης υπόκειται και σε αντικειμενικούς όρους, δηλαδή σε περιστάσεις ρητά ορισμένες από τον συντακτικό νομοθέτη.

Αναλυτικότερα, η κατάσχεση έντυπων μέσων είναι επιτρεπτή (πάντα μετά την κυκλοφορία αυτών) :

(α) «Για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας». Το ισχύον Σύνταγμα, σε αντίθεση με το Σύνταγμα του 1952, προστατεύει, όχι μόνο τη χριστιανική θρησκεία, αλλά και κάθε άλλη γνωστή θρησκεία, κατά τους ορισμούς του άρθρ. 13 Σ. Είναι σαφές, όμως, πως δεν παρέχεται προστασία σε περίπτωση μη γνωστής θρησκείας. Η έννοια της προσβολής της θρησκείας στη διάταξη αυτή είναι παρόμοια με το Π.Κ. 199 για την «καθύβριση θρησκευμάτων».¹⁶

(β) «Για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας». Ο συντακτικός νομοθέτης επεδίωκε τη διασφάλιση της τιμής του ανώτατου άρχοντα, ως ρυθμιστή του πολιτεύματος, γι' αυτό θέσπισε αυτή τη διάταξη. Σε αντίθεση με το Σύνταγμα του 1952, το ισχύον περιορίζεται μόνο στην προστασία του Προέδρου της Δημοκρατίας και δεν περιλαμβάνει και τα μέλη της οικογένειάς του. Επιπλέον, η προσβολή πρέπει να αφορά το πρόσωπο του Προέδρου και όχι το αξίωμά του. Σημασία έχει η προσβολή της τιμής του εκάστοτε φορέα του αξιώματος και όχι το αξίωμα το ίδιο, το οποίο υπόκειται, και δέον είναι να υπόκειται, σε συνεχή κριτική από δημοσιογραφικά κείμενα

(γ) «Για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους». Ο συντακτικός νομοθέτης, στην περίπτωση αυτή, αναφέρεται στην «δια του τύπου» αποκάλυψη απόρρητων στρατιωτικών πληροφοριών. Η έννοια της αποκάλυψης « ενέχει αφενός το στοιχείο του απορρήτου και αφετέρου το στοιχείο του αγνώστου στο ελληνικό κοινό αλλά και στις ξένες δυνάμεις».¹⁷ Επομένως, η πληροφορία που αποκαλύπτεται μέσω του εντύπου πρέπει να είναι μυστική, αλλιώς δεν είναι επιτρεπτή η κατάσχεση. Γνωστές θεωρούνται οι πληροφορίες που έχουν αποκαλυφθεί, έστω και μία φορά. Αξίζει να σημειωθεί πως, η διάταξη αυτή δεν συμπεριέλαβε την περίπτωση ύπαρξης δημοσιευμάτων στασιαστικού χαρακτήρα ή άλλα που οδηγούν στη διάπραξη εσχάτης προδοσίας (Σύνταγμα 1952).

(δ) «Για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος». Η έννοια του ασέμνου ορίζεται στο άρθρ. 30 του Ν. 5060/1931, σύμφωνα με το οποίο «άσεμνα... θεωρούνται τα χειρόγραφα, έντυπα εικόνες και λοιπά αντικείμενα, όταν σύμφωνα με το κοινό αίσθημα προσβάλλουν την αιδώ. Δεν θεωρούνται άσεμνα τα έργα τέχνης ή επιστήμης και ιδίως αυτά που ανήκουν στην πολιτιστική δημιουργία της ανθρωπότητας ή που συμβάλλουν στην προώθηση της ανθρώπινης γνώσης, εκτός από την περίπτωση όπου προσφέρονται προς πώληση, πωλούνται ή παρέχονται ειδικά, σε πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών και για σκοπούς άλλους, εκτός από τη σπουδή». Παρά τον παραπάνω ορισμό, για την έννοια του ασέμνου δίστανται οι απόψεις και για

¹⁶ Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στη δικαστική απόφαση της υπόθεσης Ανδρουλάκη, η καθύβριση θρησκείας δύναται να γίνει αμέσως ή εμμέσως, εγγράφως, προφορικώς ή έργω, (...), απαιτείται δε δόλος άμεσος, ο οποίος περιλαμβάνει τη συνείδηση ότι η καθύβριση κατευθύνεται κατά της Ορθόδοξου Εκκλησίας ή ετέρα ανεκτής και την αντίστοιχη θέληση, τη συνείδηση της δημόσιας τελέσεως και τη συνείδηση του υβριστικού χαρακτήρα της εκδήλωσης (...)

¹⁷ Χρυσόγονος Κ., *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, όπ.παρ., σελ. 289*

τον καθορισμό της υπάρχουν τρεις θεωρίες. Σύμφωνα με τη αντικειμενική θεωρία, η αντίληψη του κοινού διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο για τον χαρακτηρισμό ενός δημοσιεύματος ως άσεμνου. Επομένως, κατά την άποψη αυτή, «άσεμνον ... θεωρείται το έντυπον το οποίον, ως εκ του περιεχομένου του, εμπίπτει εις τον γενετήσιον τομέα και προσβάλλει βαναύσως το αίσθημα της αιδούς και της ηθικής».¹⁸ Αντίθετα, η υποκειμενική θεωρία δίνει μεγαλύτερη σημασία στο σκοπό του συγγραφέα του εντύπου και, εξετάζοντας αυτόν, κρίνει αν το δημοσίευμα είναι πράγματι προσβλητικό, ως άσεμνο. Τέλος, η μικτή θεωρία επιχειρεί να συμβιβάσει τις αντιθέσεις των δύο παραπάνω θεωριών. Έτσι, για να θεωρηθεί πως ένα έντυπο έχει άσεμνο δημοσίευμα, πρέπει να προσβάλλει το κοινό αίσθημα και, ταυτόχρονα, αυτός να είναι και ο σκοπός του δράστη. Επισημαίνεται επίσης πως η νομολογία υπολαμβάνει ως θεμελιώδες στοιχείο του άσεμνου την προσβολή της αιδούς του μέσου κοινωνικού ανθρώπου.

Σ' αυτό το σημείο, σκόπιμο είναι να αναφερθούμε σε μια πρόσφατη περίπτωση όπου ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου παρήγγειλε με εγκύκλιό του προς τους διευθύνοντες τις Εισαγγελίας Εφετών να παρακολουθούν την κυκλοφορία εφημερίδων και περιοδικών και να προβαίνουν σε κατασχέσεις στην περίπτωση που τα έντυπα αυτά διανέμουν και επιβλαβές υλικό. Τον τελευταίο καιρό, παρατηρείται το φαινόμενο, μαζί με τα έντυπα, να πωλούνται και ταινίες με άσεμνο περιεχόμενο, όπως αυτό ορίζεται στο ν. 5060/1931. Ο εισαγγελέας του ΑΠ, κ. Σανιδάς, επισημαίνει στην εγκύκλιό του «να παραγγέλουν την κατάσχεση των ταινιών με άσεμνο περιεχόμενο σε όλως δε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδία όταν οι εφημερίδες και τα περιοδικά διαφημίζουν την πώληση των ως άνω προϊόντων, με δημοσίευση άσεμνων φωτογραφιών, άσεμνων τίτλων, κ.λ.π., παραγγέλλουν ακόμη και την κατάσχεση των εντύπων».

Θέση στο θέμα αυτό έλαβε και ο Συνήγορος του Καταναλωτή, ο οποίος ζήτησε από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές την κατάσχεση των «ροζ» DVD με επιβλαβές περιεχόμενο, δηλαδή με πορνογραφικό υλικό. Η χρήση των εντύπων ως μέσου διακίνησης τέτοιου είδους ταινιών κρίνεται αθέμιτη και δε συνάδει με τον πληροφοριακό χαρακτήρα τους. Όπως αναφέρει ο Συνήγορος του Καταναλωτή στην ανακοίνωσή του, «αυτή η πρακτική απαξιώνει τον τύπο και μετατρέπει την πνευματική εργασία των επαγγελματιών δημοσιογράφων σε συνοδευτικό υλικό πώλησης ακατάλληλων ταινιών. Το φαινόμενο αυτό που έχει κατακλύσει την αγορά των εντύπων είναι ιδιαίτερα επιζήμιο και βλαπτικό από πολλές απόψεις, γι' αυτό, είναι απαραίτητο να δοθεί μια οριστική λύση.

Η εγκύκλιος του εισαγγελέα του ΑΠ ακολουθήθηκε πιστά, κι έτσι, στις 19 και 20 Μαΐου 2007, πραγματοποιήθηκε επιχείρηση κατάσχεσης εφημερίδων και περιοδικών από την αστυνομία στη Βόρεια Ελλάδα. Τα κατασχεθέντα έντυπα, που είχαν ενσωματωμένους προς πώληση 3.787 ψηφιακούς δίσκους με πορνογραφικό υλικό, έχουν σταλεί στις εισαγγελικές αρχές. Ανάλογες επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας, παρόλα αυτά δεν έφεραν το ποθούμενο αποτέλεσμα, δεδομένου ότι πολλά έντυπα συνεχίζουν ακόμη να διανέμουν ταινίες με άσεμνο περιεχόμενο. Το λόγο θα έχει, λοιπόν, σύντομα η δικαιοσύνη για να ρυθμίσει οριστικά το θέμα αυτό και, στην ουσία, να προστατεύσει το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου, το οποίο με τέτοιες ενέργειες χάνει την πραγματική αξία του.

¹⁸ ΚΑΙΣΑΡΗΣ Π.Α., *Η έννοια του άσεμνου κατ' άρθρον 29 Ν. 5060/1931 «Περί Τύπου κ.λ.π.» - Διαφωνία παρ' ημίν και εις την αλλοδαπήν - Η θέσις της υπ' αρ. 141/1978 αποφάσεως Τριμ. Πλημ /κειου Τριπόλεως, ΝοΒ 1979, σελ. 453*

Επιπλέον, εξαίρεση από την αρχή της απαγόρευσης της κατάσχεσης και του κατασταλτικού συστήματος, εν γένει, εισάγει και το άρθρ. 48 Σ για την κατάσταση πολιορκίας. Σε μια τέτοια περίπτωση, αναστέλλονται και οι διατάξεις του άρθρ. 14 Σ και εφαρμόζεται μονάχα ο προσωρινός νόμος για την κατάσταση πολιορκίας. Επομένως, οι απαγορεύσεις περί κατασχέσεως δεν ισχύουν, εφόσον υπάρχει άλλος σπουδαιότερος λόγος που να επιβάλλει τη χρήση αυτού του μέτρου.

3. Διαδικασία κατάσχεσης

Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων έντυπων μέσων, δεδομένου ότι αποτελεί μια εξαιρετική διαδικασία που λαμβάνει χώρα μετά την κυκλοφορία του εντύπου, υπόκειται σε αυστηρούς διαδικαστικούς όρους που διασφαλίζουν πλήρη δικαστικό έλεγχο του συνταγματικά θεμιτού της κατασχέσεως και ταχεία άρση της εκκρεμότητας.

Αρχικά, παραγγελία για την κατάσχεση δίνεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα και την πράξη της κατάσχεσης διενεργούν ανακριτικοί υπάλληλοι. Όπως ρητά ορίζει ο συντακτικός νομοθέτης στο άρθρ. 14 παρ. 3 Σ, ο εισαγγελέας, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση, οφείλει να υποβάλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, και αυτό, μέσα σε άλλες είκοσι τέσσερις ώρες, οφείλει να αποφασίσει για τη διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης, διαφορετικά η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως. Επιπλέον, το ισχύον Σύνταγμα χορηγεί τα ένδικα μέσα της εφέσεως και αναιρέσεως τόσο στον εκδότη της κατασχεθείσας εφημερίδας ή άλλου εντύπου, όσο και στον εισαγγελέα.

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση¹⁹ του Κων. Κόλλια (Αντιεισαγγελέα), αρμόδιος εισαγγελέας είναι «ο προς δίωξιν του συντελεσθέντος αδικήματος ενώπιον του κατ' άρθρ. 122 παρ. 2 Κ.Π.Δ. αρμοδίου, κατά τόπον, Δικαστηρίου εισαγγελεύς πλημμελειοδικών». Αφού, λοιπόν, ο εισαγγελέας υποβάλλει την αίτηση στο Δικαστικά Συμβούλιο, το τελευταίο θα εκδώσει μια προσωρινής ισχύος απόφαση που θα αφορά μόνο τα κατασχεθέντα έντυπα. Για την οριστική τύχη των εντύπων αυτών, αρμόδιο είναι το δικαστήριο που θα εκδικάσει την υπόθεση.

Εύκολα συνάγεται πως τα αστυνομικά όργανα δεν είναι δυνατό να προβούν σε τέτοιου είδους ενέργειες κατάσχεσης γιατί δεν έχουν αρμοδιότητα. Το Σύνταγμα παραχωρεί αυτή τη δυνατότητα μόνο στον εισαγγελέα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το ορθότερο είναι να απευθύνονται τα αστυνομικά όργανα στους κατά τόπον αρμόδιους εισαγγελείς για την κίνηση της διαδικασίας.

¹⁹ Αριθ. Γνωμ. 5 (4.3.1955), ΝοΒ 1955, σελ. 281

Κεφάλαιο Δ'

Η διαταγή της κατάσχεσης εντύπων με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων

1. Γενική νομοθετική πρόβλεψη

Οι γενικές διατάξεις περί επιβολής ασφαλιστικών μέτρων δεν προβλέπουν καμιά ειδική μεταχείριση του τύπου.²⁰ Ωστόσο, υποστηρίζεται σήμερα πως, σε περίπτωση προσβολής απόλυτων δικαιωμάτων (λ.χ. το δικαίωμα της προσωπικότητας), είναι δυνατή η παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις. Αυτή συνίσταται στην άρση της προσβολής ή/και την παράλειψή της στο μέλλον.

Η ελληνική νομολογία είναι κάπως διστακτική ως προς την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων σε περίπτωση παραβίασεως «δια του τύπου» δικαιωμάτων και δεν υπάρχει μια ενιαία στάση στο ζήτημα αυτό. Μέρος της νομολογίας δέχεται ότι δε μπορεί να διαταχθεί ως ασφαλιστικό μέτρο η απαγόρευση κυκλοφορίας βιβλίου ή εντύπου που περιέχει ανακριβή πραγματικά περιστατικά και προσβάλλει την προσωπικότητα, καθώς, το μέτρο αυτό θα ισοδυναμούσε με κατάσχεση, η οποία απαγορεύεται από το Σύνταγμα (πλην των εξαιρέσεων του άρθρου 14 παρ. 3 Σ). Επιπλέον, « η λήψη του ζητούμενου ασφαλιστικού μέτρου ως προληπτική λογοκρισία, δεν δικαιολογείται πολύ περισσότερο, αφού δεν είναι δεδομένη η προσβολή του αιτούντος»²¹

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, τα ασφαλιστικά μέτρα επιλέγονται ως μέσο προσωρινής δικαστικής προστασίας μόνο όταν υπάρχει επικείμενος κίνδυνος ή επείγουσα περίπτωση και ο δικαστής αρκείται στην πιθανολόγηση των πραγματικών περιστατικών. Ωστόσο, η επιβολή ασφαλιστικών μέτρων, περισσότερο από κάθε άλλο μέσο, είναι αυτή που μπορεί να δημιουργήσει τους περισσότερους περιορισμούς στον τύπο.²² Ο Ι. Καρακώστας υποστηρίζει πως, η χωρίς ιδιαίτερους δισταγμούς θεώρηση ενός κινδύνου ως ιδιαίτερα σοβαρού και η ταυτόχρονη υποτίμηση της αποστολής του τύπου κατά την κρίση μιας αιτήσεως για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε καταστρατήγηση της συνταγματικής απαγόρευσης της λογοκρισίας. Ο κίνδυνος γίνεται ακόμα μεγαλύτερος σε περίπτωση καταχρηστικής ασκήσεως αιτήσεως προσωρινών μέτρων με μοναδικό σκοπό ίσως την καθυστέρηση δημοσίευσης ενός εντύπου που έχει επίκαιρο χαρακτήρα για να προκληθεί ζημία στον κάτοχο του εντύπου αυτού. Λόγω των ιδιομορφιών της διαδικασίας, είναι δύσκολο να εκτιμήσει ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων αν η συγκεκριμένη αίτηση είναι ή όχι καταχρηστική. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, ακόμη και όταν φαίνεται να πληρούνται οι γενικές προϋποθέσεις που απαιτεί ο Κ.Πολ.Δ., η επιβολή

²⁰ Αντίθετα, στον ελβετικό αστικό κώδικα υπάρχει διάταξη που προβλέπει ότι « ο δικαστής δε μπορεί να απαγορεύσει ή να διατάξει την προσωρινή παύση μιας προσβολής προκαλούμενης από τα Μ.Μ.Ε, παρά μόνο αν λόγω της φύσεως της μπορεί να προκαλέσει ιδιαίτερα σοβαρή ζημία, εάν δεν υπάρχει εμφανής δικαιολογητικός λόγος και εφ' όσον το μέτρο δεν είναι δυσανάλογο».

²¹ Μον.Πρωτ.Αθ. 19916/1986, ΕλλΑνη 28, σελ. 714 επ.

²² ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε., εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 225

ασφαλιστικών μέτρων εναντίον των Μ.Μ.Ε δε θα πρέπει να διατάσσεται, παρά μόνο στις εξαιρετικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες, η προσβολή μπορεί να επιφέρει ιδιαίτερα σημαντική ζημιά, και επιπλέον, δεν υφίσταται προφανής δικαιολογητικός λόγος της προσβολής, το δε μέτρο δεν είναι δυσανάλογο προς τη ζημιά. Συνεπώς, τα ασφαλιστικά μέτρα μπορεί να γίνουν αποδεκτά στην περίπτωση που δεν παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας, δε συνιστούν πλήρη ικανοποίηση του δικαιώματος και δεν προσβάλλουν τα δικαιώματα τρίτων.

Τα ασφαλιστικά μέτρα είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν στα στάδια προετοιμασίας και διαδόσεως ενός δημοσιεύματος, διότι, τότε πληρούται η προϋπόθεση του επείγοντος που απαιτεί ο νόμος (ΚΠολΔ 682).στο χρονικό εκείνο σημείο μπορούν να εγερθούν η αρνητική αγωγή για παράλειψη ή η αγωγή άρσεως της προσβολής. Μετά την κυκλοφορία του εντύπου που περιέχει δημοσίευμα προσβλητικό για ένα απόλυτο δικαίωμα, λείπει ο «επικείμενος κίνδυνος», κι έτσι δε μπορεί να παρασχεθεί προσωρινή δικαστική προστασία.

Το έργο του δικαστηρίου είναι ιδιαίτερα δύσκολο και οφείλει ο ίδιος, για να επιβάλλει ασφαλιστικά μέτρα, να προβεί προηγουμένως σε δύο σταθμίσεις. Πρώτον, ο δικαστής πρέπει να σταθμίσει την προσβολή και τον δικαιολογητικό λόγο που επικαλείται ο δράστης. Για να θεωρηθεί μια προσβολή ως ιδιαίτερα βαριά, πρέπει να έχει ιδιαίτερα σοβαρές συνέπειες, ενώ δεν είναι αρκετό να περιέλθει στην αντίληψη πολλών το προσβλητικό δημοσίευμα. Αντίθετα, ο δράστης αρκεί να επικαλεστεί ότι έχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον που του επιτρέπει να θέσει σε κυκλοφορία το δημοσίευμα αυτό. Είναι φυσικό πως δεν του αναγνωρίζεται το ενδιαφέρον αυτό στην περίπτωση που το επιλήψιμο δημοσίευμα περιλαμβάνει αναληθείς ή αυθαίρετες πληροφορίες. Δεύτερον, σε συνάρτηση προς το ζητούμενο ασφαλιστικό μέτρο, η προσβολή και οι συνέπειές της θα πρέπει να σταθμιστούν με τη ζημιά που θα επιφέρει στον τύπο η επιβολή του. Δεν πρέπει, εξάλλου, να παραγνωρίζεται πως ο τύπος προστατεύεται συνταγματικά. Επομένως, δε θα πρέπει να γίνεται δεκτός ο υπέρμετρος περιορισμός της ελευθερίας του τύπου. Το επιβαλλόμενο ασφαλιστικό μέτρο είναι απαραίτητο να είναι το πιο αποτελεσματικό και το λιγότερο επαχθές. Ο δικαστής έχει την ευχέρεια να διατάξει την επιβολή άλλου, λιγότερου περιοριστικού για τον τύπο, μέτρου που θα είναι εξίσου αποτελεσματικό.

Για την λύση του προβλήματος αυτού, κρίνεται απαραίτητη η συνδυαστική ερμηνεία του άρθρου 14 παρ. 2 με τις διατάξεις του Κ.Πολ.Δ για τα ασφαλιστικά μέτρα, ώστε να επιτευχθεί η πλήρης εναρμόνιση της ελευθερίας του τύπου με την τυχόν παροχή δικαστικής προστασίας. Κρίσιμο είναι, το επιβαλλόμενο μέτρο να μην προσκρούει στη συνταγματική επιταγή της απαγόρευσης της προληπτικής λογοκρισίας.

2. Το συνταγματικό ζήτημα της κατάσχεσης

Τόσο στη θεωρία, όσο και στη νομολογία δεν υπάρχει μια ενιαία αντιμετώπιση του θέματος της κατάσχεσης των έντυπων μέσων με δικαστική απόφαση. Τα ελληνικά δικαστήρια διστάζουν να επιβάλλουν ασφαλιστικά μέτρα, ως μέσο πα-

ροχής δικαστικής προστασίας σε περιπτώσεις προσβολών «δια του τύπου», αλλά αυτό δεν είναι ο κανόνας.²³

Όσον αφορά στη θεωρία, υποστηρίζονται δύο απόψεις για το συγκεκριμένο θέμα. Σύμφωνα με την πρώτη, η οποία είναι η μάλλον κρατούσα στην επιστήμη, δεν πρέπει να επιβάλλεται η κατάσχεση ως μέτρο προσωρινής δικαστικής προστασίας (ασφαλιστικά μέτρα), αλλά ούτε και με δικαστική απόφαση εν γένει. Οι υποστηρικτές της άποψης αυτής αντλούν επιχειρήματα από τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 14 παρ. 3 και 4 του Συντάγματος, όπου ορίζεται σε ποιες περιπτώσεις και υπό ποια διαδικασία μπορεί να επιβληθεί αυτό το μέτρο. Ο συντακτικός νομοθέτης επέλεξε τον εισαγγελέα, ως το μόνο όργανο που μπορεί να δώσει εντολή για κατάσχεση, ενώ ο τελευταίος έχει υποχρέωση να υποβάλλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο. Παράλληλα, η προσωρινή απαγόρευση κυκλοφορίας κάποιων εντύπων μέχρι την οριστική απόφαση της κύριας δίκης, ισοδυναμεί, στην ουσία, με κατάσχεση που απαγορεύεται από το άρθρ. 14 Σ. Η έννομη τάξη δε μπορεί να ανεχθεί τέτοια κατάφωρη παραβίαση των συνταγματικών επιταγών. Επίσης, όπως έχει ήδη επισημανθεί παραπάνω, στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων δεν απαιτείται η δημιουργία πλήρους δικανικής πεποίθησης στο δικαστή, αλλά αρκεί η πιθανολόγηση. Ωστόσο, είναι ιδιαίτερα σκληρό να επιβάλλεται ένα τόσο βαρύ μέτρο, όπως η κατάσχεση, σε μια περίπτωση που δεν έχουν αποδειχθεί με σιγουριά τα πραγματικά περιστατικά. Εξάλλου, ακόμα κι αν με την οριστική απόφαση αθωωθεί ο δράστης, η κατάσχεση θα έχει ήδη συντελεσθεί και θα έχει προκαλέσει ανεπανόρθωτη, ίσως, ζημία. Επιπλέον, θα ήταν παράλογο να είχαμε την απαίτηση από το δικαστή να επεμβαίνει σε τέτοιο βαθμό στα έργα που πιθανολογείται ότι έχουν προσβλητικό περιεχόμενο, διότι, με αυτό τον τρόπο, ο ίδιος θα γινόταν συνδιαμορφωτής του περιεχομένου του έργου, επιστημονικού ή καλλιτεχνικού. Κάτι τέτοιο όμως έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το άρθρ. 16 παρ. 1 Σ. Αξίζει να σημειωθεί παρενθετικά πως, με την απαγόρευση της επιβολής κατάσχεσης σε έντυπα, κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, δεν αναιρείται η δυνατότητα παροχής δικαστικής προστασίας, την οποία κατοχυρώνει το άρθρ. 20 παρ. 1 Σ. Υπάρχουν και άλλα μέσα τα οποία δύνανται να χρησιμοποιούν οι κοινωνικοί του δικαίου σε περίπτωση προσβολής των απόλυτων δικαιωμάτων τους.

Η αντίθετη άποψη προβάλλει και εκείνη σθεναρά επιχειρήματα στην προσπάθειά της να υποστηρίξει την άποψη πως δεν αντίκειται στο Σύνταγμα η επιβολή της κατάσχεσης εντύπων, ως μέτρο για την προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης. Ειδικότερα, η βασική ιδέα των υποστηρικτών της στηρίζεται στην άποψη πως αφού μπορεί ο εισαγγελέας να παρεμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις, τότε μπορεί να το κάνει και ο δικαστής, στα πλαίσια των δικαιοδοτικών του καθηκόντων. Εξάλλου, κατά τη γνώμη τους, «οι διατάξεις των άρθρων 14 παρ. 3 και 4 Σ αναφέρονται στην κατάσχεση εντύπων ως διοικητικό μέτρο και όχι στο πλαίσιο της παροχής δικαστικής προστασίας».²⁴ Δηλαδή, ο συντακτικός νομοθέτης ήθελε να προστατεύσει την ελευθερία του τύπου από τις αυθαίρετες ενέργειες στα πλαίσια της διοικητικής ιεραρχίας και όχι σε δικαιοδοτικό επίπεδο. Γι' αυτό ανέθεσε τη λήψη της σχετικής απόφασης στον εισαγγελέα και στους δικαστές, μέλη του δικαστικού συμβουλίου, που περιβάλλονται με τα προσόντα της

²³ Πρβλ. την απόφαση του Μον.Πρωτ.Θες /κης. 18134/1998 (Υπόθεση Μπαμπινιώτη), όπου το δικαστήριο έκανε δεκτή την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων λόγω προσβολής του δικαιώματος της προσωπικότητας.

²⁴ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡ., Υπόθεση Ανδρουλάκη (Μν) – Μια απόφαση που δεν εκδόθηκε ποτέ,, ΤοΣ 2000, σελ. 553

προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, χωρίς ωστόσο να αναιρείται η φύση του επιβαλλόμενου μέτρου ως διοικητικό. Επιπλέον, το γεγονός ότι οι ρητάς επιτρεπόμενες περιπτώσεις κατάσχεσης αναφέρονται σε έννομα αγαθά του κοινωνικού συνόλου και όχι σε ιδιωτικά δικαιώματα και συμφέροντα, επιβεβαιώνει την άποψη πως ο συντακτικός νομοθέτης του 1975 αναφέρει την κατάσχεση ως διοικητικό μέτρο και όχι ως μέσο για την προάσπιση ιδιωτικών εννόμων αγαθών.²⁵ Ένα ακόμη επιχείρημα των υποστηρικτών της άποψης αυτής αντλείται από το άρθρ. 20 παρ. 1 Σ (- « Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από το δικαστήριο... »). Βέβαια, κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην περίπτωση των επιστημονικών ή καλλιτεχνικών έργων, που τυγχάνουν προνομιακής μεταχείρισης (εκτός από τις ακραίες εξαιρέσεις). Πιο αναλυτικά, η αδυναμία επιβολής ασφαλιστικών μέτρων, και ιδιαίτερα αυτού της κατάσχεσης, θα ισοδυναμούσε με μια αναίτια περιστολή του δικαιώματος καθενός να ζητήσει δικαστική προστασία. Επισημαίνεται, επίσης, πως δε μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη πως το ανεπίτρεπτο της απαγόρευσης εντύπων με δικαστική απόφαση δεν αναιρεί την έννομη προστασία του ιδιώτη του οποίου ενδεχομένως θίγεται απόλυτο δικαίωμα. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο θιγόμενος δε θα μπορούσε να ζητήσει την άμεση παρέμβαση του δικαστή, κι έτσι, ο επικείμενος κίνδυνος θα επερχόταν, χωρίς να μπορεί να αποτραπεί με άλλο μέσο. Ταυτόχρονα, και αν ακόμη παίρναμε ως δεδομένο πως το άρθρ. 14 παρ. 3 και 4 Σ αντίκειται στην απαγόρευση της κυκλοφορίας εντύπων με δικαστική απόφαση, « αυτό δε θα μπορούσε να ισχύσει στην περίπτωση που το εκάστοτε έντυπο προσβάλλει την αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αφού η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 Σ υπερτερεί... »²⁶ αξιολογικά έναντι της συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας του τύπου.

3. Εγχειρόμενα ζητήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Στην όλη προβληματική της κατάσχεσης των έντυπων μέσων με ασφαλιστικά μέτρα, απαραίτητο και σκόπιμο είναι να γίνει αναφορά και στα ζητήματα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας που εμφανίζονται, δεδομένου ότι, ο ν. 2121/1993 περιέχει ειδικότερες διατάξεις για τη ρύθμιση αυτού του θέματος και μεταχειρίζεται διαφορετικά τις προσβολές.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρ. 64 του ν. 2121/1993 υπάγεται στην ευρύτερη κατηγορία των προληπτικών δικαστικών μέτρων που είναι δυνατόν να επιβληθούν σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεων του παρόντος νόμου. Το άρθρο αναφέρεται στην κατάσχεση και ορίζει πως «εφόσον πιθανολογείται προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος προβλεπόμενου στα άρθρα 46 έως 48 και 51 του παρόντος νόμου, το Μονομελές Πρωτοδικείο διατάσσει ως ασφαλιστικό μέτρο τη συντηρητική κατάσχεση των αντικειμένων που κατέχονται από τον καθ' ου και αποτελούν μέσο τέλεσης ή προϊόν ή απόδειξη της προσβολής. (εδ. α') Αντί για συντηρητική κατάσχεση, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την αναλυτική απογραφή των αντικειμένων αυτών περιλαμβανομένης και της φωτογράφισής τους. (εδ. β') Στις παραπάνω περιπτώσεις εφαρμόζεται

²⁵ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡ., *Υπόθεση Ανδρουλάκη (Μν) – Μια απόφαση που δεν εκδόθηκε ποτέ, όπ.παρ., σελ. 554*

²⁶ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡ., *Υπόθεση Ανδρουλάκη (Μν) – Μια απόφαση που δεν εκδόθηκε ποτέ, όπ.παρ., σελ.556*

υποχρεωτικώς το άρθρο 687 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ και χορηγείται υποχρεωτικώς προσωρινή διαταγή κατά το άρθρο 691 παρ. 2 του Κ.Πολ.Δ. (εδ. γ')».

Από τα παραπάνω, φαίνεται καθαρά πως η διάταξη καθιερώνει πιο συνοπτικές διαδικασίες, εν συγκρίσει με τις προβλεπόμενες στον Κ.Πολ.Δ., δεδομένου ότι η εκδίκαση των ασφαλιστικών μέτρων γίνεται χωρίς κλήτευση του καθού, σε περίπτωση συντηρητικής κατάσχεσης ή απογραφής των προϊόντων της προσβολής, ενώ παράλληλα, θεσπίζεται η υποχρεωτική χορήγηση της προσωρινής διαταγής.²⁷ Αυτό συμβαίνει για να μην έχει χρόνο ο δράστης να αποκρύψει τα στοιχεία εκείνα που θα αποδείκνυαν την ενοχή του. Η διάταξη αυτή αποτελεί, στην ουσία, νομοθετικό μέτρο που στόχο έχει την αποτελεσματική επιβολή του νόμου.

Ο νομοθέτης, λοιπόν, επιβάλλει το μέσο της κατάσχεσης με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεων του νόμου αυτού. Σε αυτό το σημείο, είναι δυνατό να εμφανισθούν κάποιες αμφιβολίες ως προς τη συνταγματικότητα της διάταξης καθώς, σύμφωνα με το άρθρ. 14 παρ. 3 Σ, η κατάσχεση είναι επιτρεπτή σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις και κάτω από συγκεκριμένη διαδικασία. Ωστόσο, το άρθρ. 64 του ν. 2121/1993 αναφέρεται σε κάθε αντικείμενο που μπορεί να αποδείξει την προσβολή και όχι μόνο στα έντυπα μέσα που καλύπτονται από τη συνταγματική διάταξη του άρθρ. 14 Σ. Επομένως, είναι διαφορετικό το εύρος και το αντικείμενο στις δύο αυτές περιπτώσεις. Αδιαμφισβήτητα, στην περίπτωση που η παραβίαση των διατάξεων της Πνευματικής Ιδιοκτησίας γίνεται με κάποιο έντυπο, δια του τύπου, τότε θα υπερισχύσει η συνταγματική διάταξη ως αξιολογικά υπέρτερη.

Σημαντικότερο είναι, επίσης, το ζήτημα που δημιουργείται στην περίπτωση που ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων επιβάλλει την προσωρινή κατάσχεση ενός εντύπου ή την τροποποίηση του περιεχομένου του. Υποστηρίζεται πως μια τέτοια πράξη αποτελεί απαγορευμένη επέμβαση στο πνευματικό δημιούργημα (εφόσον αυτό πληροί τις προϋποθέσεις για τέτοιο χαρακτηρισμό) και πως, με αυτό τον τρόπο, ο δικαστής γίνεται συνδιαμορφωτής – συνδημιουργός του έργου. Κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο και καταφανώς αντίθετο με τα όσα ορίζονται στο ν. 2121/1993. Τυπικά, πνευματικός δημιουργός είναι ένα πρόσωπο, αλλά, ουσιαστικά, και κάποιο άλλο πρόσωπο έχει παρέμβει και έχει περιορίσει τη σφαίρα ελευθερίας του δημιουργού. Η πράξη αυτή συνιστά πλήρη παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

Για το παραπάνω θέμα υποστηρίζονται δύο απόψεις από την επιστημονική κοινότητα, οι οποίες σχετίζονται με τη θέση που παίρνουν οι υποστηρικτές της καθεμίας στο ερώτημα αν είναι επιτρεπτή ή όχι η επιβολή της κατάσχεσης των εντύπων με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. (βλ. παραπάνω υποενότητα 1)

Αυτό που πρέπει να έχουμε υπόψιν μας, απ' όποια πλευρά κι αν κοιτάξουμε το θέμα, είναι ότι προέχει η προάσπιση του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου, δεδομένου ότι έχει συνταγματική θεμελίωση. Βέβαια, δεν είναι δυνατό να γίνονται δεκτές παραβιάσεις και άλλων έννομων αγαθών και να θυσιάζονται στο βωμό της ελευθεροτυπίας.

²⁷ ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΑ, *Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα*, εκδ. Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ.299

4. Επιβολή ασφαλιστικών μέτρων για την προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας

Η διαπλοκή τύπου και προσωπικότητας εμφανίζει ιδιαίτερο νομικό και πραγματικό ενδιαφέρον. Πολλές φορές, το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου (Σ 14) έρχεται σε σύγκρουση με το δικαίωμα της προσωπικότητας που έχει ισχύ erga omnes (ΑΚ 57). Αιτία είναι συνήθως κάποιο έντυπο δημοσίευμα που περιέχει προσβλητικό περιεχόμενο για την τιμή και την προσωπικότητα κάποιου.

Αδιαμφισβήτητα, κάθε δικαίωμα υπόκειται στους γενικούς περιορισμούς και, γι' αυτό το λόγο, δεν είναι δυνατόν η άσκησή του να παραβιάζει τους νόμους του κράτους ή να προσβάλλει δικαιώματα τρίτων. Δεδομένου ότι η ελευθερία του τύπου δεν αποτελεί αυτοσκοπό, η προστασία της δεν πρέπει να οδηγεί στη θυσία οποιουδήποτε άλλου έννομου αγαθού.

Η προσωπικότητα είναι ένα απόλυτο δικαίωμα που προβλέπεται από τις διατάξεις του Α.Κ. Παράλληλα, η ίδια συνδέεται στενά και με το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, το οποίο, πέρα από τη συνταγματική του κατοχύρωση (Σ 9 παρ. 1), προστατεύεται και από την ΕΣΔΑ. Επιπλέον, η προσωπικότητα προστατεύεται και με βάση το άρθρ. 2 παρ. 1 Σ το οποίο προβλέπει ότι « ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας».

Το δικαίωμα της προσωπικότητας είναι ενιαίο, ωστόσο έχει πολλές επιμέρους εκδηλώσεις. Κατά κύριο λόγο, στην προστασία του ΑΚ57 περιλαμβάνεται η φυσική, ψυχική και ηθική υπόσταση, η ανάπτυξη της προσωπικότητας, τα μέσα προσδιορισμού του προσώπου, τα προϊόντα της διάνοιας, η σφαίρα του απορρήτου και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Η απαρίθμηση είναι ενδεικτική, ωστόσο καταδεικνύει με γλαφυρότητα πως η προσωπικότητα είναι ένα ολοκληρωμένο και πλήρες δικαίωμα και δεν είναι δυνατό να υποβαθμίζεται συνεχώς με προσβλητικά δημοσιεύματα.

Ας σημειωθεί παρενθετικά πως, με βάση τον γαλλικό Code Civil, ο φορέας του δικαιώματος της προσωπικότητας νομιμοποιείται να αξιώσει σεβασμό του ιδιωτικού του βίου ανεξάρτητα από την πρόκληση ηθικής ή περιουσιακής ζημίας. Εξάλλου, «στο δικαίωμα περιλαμβάνεται και η εικόνα του προσώπου. Η λήψη και η δημοσίευσή της δεν είναι επιτρεπτή χωρίς σαφή και ρητή συγκατάθεση του φορέα ανεξαρτήτως της ιδιότητας του ως προσώπου της δημόσιας ζωής ή όχι».²⁸ Κάτι τέτοιο δεν ισχύει όταν το πρόσωπο βρίσκεται σε δημόσιο χώρο και η «προσβλητική» πράξη γίνεται στα πλαίσια του δικαιώματος πληροφόρησης του κοινού. Εξαιρέση από την αυξημένη προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας υπάρχει για τα δημόσια πρόσωπα, κατά την ενάσκηση του λειτουργήματός τους. Η σχέση δημοσιότητας αποτελεί έννομη σχέση αναγνωριζόμενη από το δίκαιο και γι' αυτό, το πρόσωπο που ευρίσκεται στη δημοσιότητα «περιορίζεται στην άσκηση των δικαιωμάτων του, εφόσον το συγκεκριμένο δικαίωμα συνδέεται με δεσμό αιτιώδους συνάφειας προς την έννομη σχέση της δημοσιότητας και μόνο κατά το μέτρο, που επιβάλλει ο δεσμός αιτιώδους

²⁸ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Προσωπικότητα και Τύπος*, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2000, σελ.43

συνάφειας».²⁹ Γίνεται φανερό πως το ενδιαφέρον του κοινού για πληροφόρηση είναι δευτερεύον σε σχέση με το προστατευόμενο έννομο συμφέρον του προσώπου για κατοχύρωση του ιδιωτικού βίου. Το ελληνικό δίκαιο και η νομολογία έχουν αντίθετη άποψη, καθώς εξυψώνουν το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας που σχετίζεται με το δικαίωμα του πληροφορείσθαι. Ήδη, το Μονομελές Πρωτοδικείο του Ηρακλείου³⁰, το 1979, είχε δεχθεί πως το συμφέρον προς ενημέρωση του κοινού και διαφώτιση αυτού επιβάλλει την προστασία της ελευθερίας του τύπου. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός, είναι δυνατό να λαμβάνει χώρα προσβολή της προσωπικότητας, η οποία όμως δεν είναι παράνομη, αλλά θεμιτή. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δε συμβαίνει στην περίπτωση που το δημοσίευμα περιέχει ανακριβείς ειδήσεις.

Για να στοιχειοθετηθεί παραβίαση του δικαιώματος της προσωπικότητας είναι απαραίτητη η διαπίστωση του παράνομου χαρακτήρα αυτής. Στην ελληνική έννομη τάξη συνάγεται από τη νομολογία και υποστηρίζεται από τη θεωρία, ότι: α) κάθε επέμβαση στην προσωπικότητα είναι κατ' αρχήν παράνομη λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος και β) κατ' εξαίρεση της αρχής αυτής, μια επέμβαση στην προσωπικότητα είναι νόμιμη, εάν ο δράστης μπορεί να επικαλεστεί έναν από τους λόγους τους απαριθμούμενους στο άρθρ. 28 εβ. 2 δικαιολογητικούς λόγους.³¹

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης εντάσσονται στην έννοια του Τύπου και οι δραστηριότητες τους προστατεύονται από το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του τύπου. Δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί πως τα Μ.Μ.Ε. ασκούν δραστηριότητα παράνομη, η οποία, σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις, καθίσταται νόμιμη λόγω της αποστολής τους. Εφ' όσον τα Μ.Μ.Ε ενεργούν σύμφωνα με τις συναλλακτικές τους υποχρεώσεις, η δραστηριότητά τους είναι εξ αρχής νόμιμη και υπόκειται μονάχα στις γενικές οριοθετικές ρήτρες. Πρόβλημα δημιουργείται στην περίπτωση που τα δημοσιεύματα του τύπου προσβάλλουν την προσωπικότητα σε τέτοιο βαθμό που υπερβαίνει, κατά πολύ, το αποδεκτό μέτρο και τα όρια που θέτουν οι συνθήκες της κοινωνικής συμβίωσης. Κάτι τέτοιο δε μπορεί να γίνει αποδεκτό, αφού πρόκειται για απαγορευμένη παραβίαση των δικαιωμάτων άλλων κοινωνιών του δικαίου.

Τα έννομα αγαθά που συνιστούν το δικαίωμα της προσωπικότητας δεν αποτελούν όλα αντικείμενο προσβολών δια του τύπου. Κατά κύριο λόγο, με ένα προσβλητικό δημοσίευμα πλήττεται η τιμή, η ιδιωτική ζωή, η αξιοπρέπεια και η σφαίρα του απορρήτου. Αντίθετα, τα υπόλοιπα έννομα αγαθά πλήττονται ήδη κατά το στάδιο της δημοσιογραφικής έρευνας, πολύ πριν δηλαδή από τη δημοσίευση του εντύπου.

Το βασικό σημείο στην προβληματική αυτή είναι το δικαίωμα του κοινού για πληροφόρηση που εντάσσεται στην προστατευόμενη ελευθεροτυπία. Αναλυτικότερα, είναι απαραίτητη η πληροφόρηση των κοινωνιών του δικαίου μέσα στα πλαίσια ενός φιλελεύθερου και δημοκρατικού κράτους που επικροτεί τη διαφάνεια. Για να ικανοποιηθεί, όμως, πλήρως η απαίτηση αυτή του κοινού, τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με την εργασία αυτή θα πρέπει να ξεπεράσουν τα εμπόδια που τίθενται από άλλα έννομα αγαθά. Κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα

²⁹ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, *Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος (Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ. ΙΙΙ ημ. Β')*, όπ.παρ., σελ. 251

³⁰ *Μον.Πρωτ.Ηρακλ. 345/1979, ΝοΒ 1979*

³¹ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Προσωπικότητα και Τύπος*, όπ.παρ., σελ. 66

ρισοκίνδυνο, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατό να νομιμοποιείται κάθε πράξη επειδή τελείται «δια του τύπου».

Σε τέτοιες περιπτώσεις, η στάθμιση δε φαίνεται να βοηθάει, δεδομένου ότι «πληροφόρηση του κοινού και προσωπικότητα δεν αποτελούν κατά δίκαιο συγκρουόμενα αγαθά».³² Χρήσιμη, σ' αυτό το σημείο, μπορεί να αποδειχθεί η θεσμική προσαρμογή για τη λύση των προβλημάτων από τη διαπλοκή προσωπικότητας και τύπου.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως το ίδιο πρόβλημα, σχετικά με την επιβολή της κατάσχεσης ενός εντύπου με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, υφίσταται ακόμη και στην περίπτωση που το προσβαλλόμενο δικαίωμα είναι αυτό της προσωπικότητας. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η νομολογία μας αποφεύγει να επιβάλλει την κατάσχεση βιβλίων ή δημοσιευμένων κειμένων στα πλαίσια προσωρινής δικαστικής προστασίας.

Ωστόσο, εντύπωση προκάλεσε η δικαστική απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, στην πολύκροτη υπόθεση Μπαμπινιώτη.³³ Η απόφαση αυτή ξεσήκωσε αντιδράσεις στους επιστημονικούς κύκλους, καθώς επέβαλε, ως ασφαλιστικό μέτρο την τροποποίηση του περιεχομένου ενός βιβλίου (απάλειψη από το «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας» τη δεύτερη σημασία της λέξης «Βούλγαρος» ως παίκτη ή οπαδού ομάδας της Θεσσαλονίκης και κυρίως του Π.Α.Ο.Κ.). Το μέτρο αυτό ισοδυναμούσε με κατάσχεση, ενώ ταυτόχρονα, χρησιμοποιήθηκε απειλή κατά της προσωπικής ελευθερίας, ως μέσο καταναγκασμού. Τα μέτρα αυτά επιβλήθηκαν καθώς ο δικαστής έκρινε πως οι ισχυρισμοί του εναγομένου περί προσβολής της προσωπικότητάς του ήταν ισχυρότεροι. Το δικαστήριο δέχτηκε πως «στην προσωπικότητα περιλαμβάνεται σαν μερικότερο στοιχείο αυτής κάθε τι που αποτελεί τη σωματική, την ψυχική και την κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου... Η προσβολή της προσωπικότητας γίνεται όχι μόνο με λόγια αλλά και με έργα, ο δε ορισμός της επαφίεται στην Επιστήμη και στη Νομολογία».

Η θέση αυτή της νομολογίας δεν είναι η πάγια, ωστόσο αποδεικνύει τη ρευστότητα του ζητήματος τούτου. Συνεπώς, η προβληματική παραμένει και επαφίεται πλέον στο νομοθέτη και στους δικαστικούς λειτουργούς να δίνουν κάθε φορά την ενδεδειγμένη γι' αυτό λύση.

5. Άλλα μέσα προστασίας – η χρήση των ασφαλιστικών μέτρων είναι θεμιτή ή όχι :

Με βάση τα όσα αναπτύχθηκαν ανωτέρω, εύκολα μπορούμε να διαπιστώσουμε πως η επιβολή της κατάσχεσης των εντύπων, ως ασφαλιστικό μέτρο, είναι ιδιαίτερα προβληματική και έχει εγείρει πολλά προβλήματα για τον τρόπο αντιμετώπισής της, τόσο από την πλευρά της θεωρίας, όσο και από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων.

Σκόπιμο είναι, σε αυτό το σημείο, να αναφερθούν και άλλα μέσα προστασίας των απόλυτων δικαιωμάτων που υποβιβάζονται με τα προσβλητικά δημοσιεύματα. Είναι γεγονός πως, απέναντι στην ανάγκη περιορισμού των ασφαλιστικών

³² ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, *Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος (Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ. ΙΙΙ ημ. Β)*, όπ.παρ., σελ. 251

³³ *Μον.Πρωτ.Θες/κης (ασφ.μέτρα) 18134/1998, ΤοΣ, 1998*

μέτρων σε βάρος του τύπου, οι αποκαταστατικές αγωγές, καθώς και το δικαίωμα απαντήσεως και επανορθώσεως, πρέπει να αποτελούν το αντιστάθμισμα, εξασφαλίζοντας υπέρ του προσώπου την αναγκαία προστασία του κατά τη στάθμιση των προστατευτέων και αντιμαχόμενων έννομων αγαθών. Αυτά τα μέσα προστασίας παρέχονται, κυρίως, στην περίπτωση προσβολής του δικαιώματος της προσωπικότητας, ωστόσο, γίνεται δεκτή η γενίκευσή τους και σε άλλες περιπτώσεις.

Ως αποκαταστατικές αγωγές νοούνται τα ένδικα εκείνα βοηθήματα τα οποία παρέχονται στον προσβαλλόμενο, με σκοπό να λάβει από τον υπεύθυνο της προσβολής παροχή που θα του επιτρέψει να επαναφέρει το προσβληθέν αγαθό στην προηγούμενη κατάσταση. Η προσβολή αναφέρεται, δηλαδή, στο παρελθόν, ενώ η αγωγή προσφέρεται να επανορθώσει τις συνέπειες, σε βάρος του θύματος, στο παρόν. Η αποκατάσταση έχει συνήθως περιουσιακό χαρακτήρα και συνίσταται σε παροχή η οποία διορθώνει, αποκαθιστά ή αναιρεί τις συνέπειες της προσβολής.

Οι αμυντικές αγωγές, από τη μεριά τους, έχουν στόχο την πρόληψη, κατάστολή ή εξουδετέρωση μιας προσβολής και παρέχονται για παράνομη απλώς προσβολή, χωρίς να απαιτείται υπαιτιότητα. Αυτές τείνουν να υποχρεώσουν τον εναγόμενο σε συμπεριφορά που αναιρεί την προσβολή, αρκεί βέβαια να είναι ακόμη σε θέση να επέμβει στο αίτιο της προσβολής. «Απαιτείται, επομένως, η προσβολή να διαρκεί ακόμα ή να μπορεί να επαναληφθεί ή έστω να επίκειται».³⁴

Μετά απ' όλα αυτά, είναι πολύ δύσκολο να διατυπώσει κανείς μια αντικειμενική κρίση σχετικά με τη λειτουργία των ασφαλιστικών μέτρων στις υποθέσεις που συγκρούεται η ελευθερία του τύπου με κάποιο άλλο έννομο αγαθό. Αδιαμφισβήτητα, κανείς δε μπορεί να παραγνωρίσει το ρόλο της προσωρινής παροχής δικαστικής προστασίας, ακόμη και σε τέτοιου είδους υποθέσεις. Παρόλα αυτά, οι δικαστές οφείλουν να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί ως προς την επιβολή του κατάλληλου ασφαλιστικού μέτρου. Η κατάσχεση αποτελεί ένα ισχυρό όπλο και, γι' αυτό το λόγο, πρέπει να χρησιμοποιείται με φειδώ, αφού προηγουμένως έχει ελεγχθεί εις βάθος η υπόθεση.

Επομένως, είναι καθόλα θεμιτή η απονομή της δικαιοσύνης μέσω των ασφαλιστικών μέτρων, αρκεί να γίνονται σεβαστές οι επιταγές και οι απαγορεύσεις που θέτει το συνταγματικό κείμενο (πρβλ. αρχή του κατασταλτικού συστήματος ως προς το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου – Σ 14).

³⁴ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε, όπ.παρ., σελ. 227*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου που προστατεύεται στο άρθρ. 14 Σ αποτελεί το θεμέλιο για την ομαλή λειτουργία ενός δημοκρατικού πολιτεύματος και ενός πλουραλιστικού κράτους. Στην ουσία, το δικαίωμα αυτό εξασφαλίζει στους κοινωνούς του δικαίου τη δυνατότητα να εκφράζουν και να διαδίδουν ελεύθερα τις απόψεις και τους στοχασμούς τους, ενώ παράλληλα, κατοχυρώνεται θεσμικά η ελευθερία του τύπου. Τα βασικά συμπεράσματα για το άρθρο 14 του Συντάγματος μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

Π ρ ώ τ ο ν, για την προάσπιση και την εξασφάλιση της ελευθεροτυπίας, ο συντακτικός νομοθέτης έκρινε σκόπιμο να απαγορεύσει τη λογοκρισία, ως κατάλοιπο δικτατορικών καθεστώτων και αστυνομικών κρατών, καθώς και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο. Δε θα ήταν δυνατή η ελεύθερη και ανεμπόδιστη διάδοση των ιδεών, αν δεν λαμβανόταν πρόνοια, ώστε να μη γίνονται δεκτές επεμβάσεις στα έντυπα προς δημοσίευση από τους εκάστοτε φορείς της εξουσίας.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν, σύμφωνα με το άρθρ. 14 Σ, στη χώρα μας έχει επικρατήσει η αρχή του κατασταλτικού συστήματος, ενώ έχει αποκλειστεί το προληπτικό σύστημα. Αυτό είναι εύλογο και συνδέεται με την απαγόρευση της λογοκρισίας που ορίζεται ρητά στην παρ. 2 του άρθρ. 14 Σ. Αυτοί που έχουν τη δικαιοδοσία, μπορούν να επέμβουν στην περίπτωση που ένα δημοσίευμα είναι προσβλητικό ή αντίθετο με τη δημόσια τάξη, αλλά μόνο μετά την κυκλοφορία αυτού. Είναι δηλαδή απαραίτητο, να δημοσιευθεί το έντυπο και ύστερα να δράσει ο κρατικός μηχανισμός κατασταλτικά για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Τ ρ ί τ ο ν, η κατάσχεση αποτελεί ένα ειδικό κατασταλτικό μέτρο το οποίο επιβάλλεται σε ρητά καθοριζόμενες περιπτώσεις, λόγω του ιδιαίτερα αυστηρού χαρακτήρα του. Πρόκειται για έναν οιονεί περιορισμό του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου, δεδομένου ότι περισσότερο οριοθετεί, παρά περιορίζει το δικαίωμα αυτό. Τυπικά, όμως, η κατάσχεση ενός έντυπου μέσου συνιστά κατάργηση της ελευθεροτυπίας, καθώς η επέμβαση της κρατικής εξουσίας στο «δημοσίευμα» είναι δριμύτατη και οριστική. Το μέτρο αυτό επιβάλλεται ως τιμωρία σε περίπτωση που γίνεται υπέρβαση των ορίων που έχει καθορίσει η ελευθερία του τύπου. Ο συντακτικός νομοθέτης του 1975 φρόντισε να ορίσει ρητά και απαρέγκλιτα σε ποιες περιπτώσεις η έννομη τάξη μπορεί να ανεχθεί την κατάσχεση εντύπων και αυτό συμβαίνει όταν το βλαπτόμενο έννομο αγαθό είναι σπουδαιότερο από την ελευθερία του τύπου (πρβλ. Σ 14 παρ. 3). Δεν είναι εξάλλου θεμιτό να θυσιάζεται κάθε άλλο έννομο αγαθό στο βωμό της ελευθεροτυπίας. Ταυτόχρονα, έχει ορισθεί και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί ώστε η κατάσχεση να είναι νόμιμη και συνταγματική. Για να συμβαίνει αυτό, ο μόνος που μπορεί να παρέμβει είναι ο εισαγγελέας, ο οποίος θα προωθήσει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο.

Τ έ τ α ρ τ ο ν, ως προς το ζήτημα της επιβολής της κατάσχεσης εντύπων ως ασφαλιστικό μέτρο, είναι δύσκολο να διατυπωθεί μια οριστική γνώμη. Στην προσπάθεια εξεύρεσης μιας απάντησης δε φαίνεται βοηθάει και η νομολογία, καθώς δεν ακολουθείται μια κοινή γραμμή σχετικά με το ζήτημα αυτό. Καθεμία θεωρία που έχει διατυπωθεί έχει ισχυρά επιχειρήματα και αποσκοπεί στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης και στην προάσπιση όλων των εννόμων αγαθών που βρίσκονται σε κίνδυνο. Τα ασφαλιστικά μέτρα επιβάλλονται όταν επίκειται κίνδυνος που δε μπορεί να αποτραπεί διαφορετικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις δημοσιεύσεως

εντύπων, κάτι τέτοιο σχεδόν πάντοτε ισχύει. Ωστόσο, η επιβολή της κατάσχεσης δεν πρέπει να γίνεται με παράλληλη καταστρατήγηση του συνταγματικού κειμένου και τα όσα ορίζονται σε αυτό. Σκόπιμο είναι, ο δικαστής της ουσίας να δρα μέσα στα πλαίσια των προδιαγεγραμμένων αρμοδιοτήτων του, χωρίς να προβαίνει σε πράξεις που αντίκεινται στις επιταγές του Συντάγματος. Επομένως, είναι προτιμότερο να επιβάλλονται άλλου είδους ασφαλιστικά μέτρα, πέρα από την κατάσχεση εντύπων, για την προάσπιση των προσβαλλόμενων εννόμων αγαθών σε υποθέσεις που δεν εμπίπτουν στις ρητά προβλεπόμενες. Εξάλλου, στο οπλοστάσιο του κατασταλτικού συστήματος υπάρχουν πολλά μέσα για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων όπου η ελευθεροτυπία αποβαίνει επιζήμια για άλλα έννομα αγαθά.

Π έ μ π τ ο ν, κατάσχεση και, γενικότερα, κάθε άλλο κατασταλτικό μέτρο δεν είναι δυνατό να επιβληθεί σε περίπτωση εντύπων ή βιβλίων (τα τελευταία εντάσσονται στο προστατευτικό περιεχόμενο του Σ 14) που θεωρούνται επιστημονικά ή καλλιτεχνικά δημιουργήματα. Το άρθρ. 16 παρ. 1 Σ υπερισχύει, δεδομένου ότι είναι ένα ανεπιφύλακτο δικαίωμα. Η κατοχύρωση της ελευθερίας της τέχνης δεν υπόκειται σε ειδικούς περιορισμούς, σε αντίθεση με την ελευθερία του τύπου. Επομένως, τα έντυπα που περιέχουν και έργα επιστήμης ή τέχνης εξαιρούνται τόσο από την προ κυκλοφορίας κατάσχεση, όσο και από την μετά την κυκλοφορία κατάσχεση αυτών, στις περιοριστικά αναφερόμενες από το Σύνταγμα περιπτώσεις (Σ 14 παρ. 3).

Έ κ τ ο ν, σημαντικό είναι και το ζήτημα της διαπλοκής του τύπου με το δικαίωμα της προσωπικότητας. Τα ελληνικά δικαστήρια διακατέχονται από έντονη διστακτικότητα ως προς ποια είναι η ενδεδειγμένη επιλογή στην περίπτωση της σύγκρουσης του Σ 14 με τον ΑΚ 57. Για να ξεπεραστεί αυτή η δυσκολία, προκρίνεται η χρήση άλλων μέτρων για να απονεμηθεί η δικαιοσύνη, χωρίς να περιοριστεί και το δικαίωμα της ελευθεροτυπίας. Η κατάσχεση με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη, διότι, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου σκόπιμα προβάλλεται ως λόγος η προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας, με σκοπό να τεθούν εμπόδια στην κυκλοφορία των εντύπων.

Καταληκτικά, λοιπόν, το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου αποτελεί θεμέλιο του σύγχρονου κράτους και, ταυτόχρονα, δικλείδα ασφαλείας για την προάσπιση των συμφερόντων όσων επιθυμούν να εκφραστούν δια του τύπου. Η κατάσχεση των εντύπων μέσων θα πρέπει να συνιστά την τελευταία λύση και μάλιστα με βάση τις επιταγές του συντάγματος. Η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, δεδομένου ότι είναι ιδιαίτερα επισφαλής, θα πρέπει να αποφεύγεται ή, τουλάχιστον, να χρησιμοποιείται με φειδώ. Χρήσιμο θα ήταν, επιπλέον, η νομολογία ή ο νομοθέτης να καθορίσει τα όρια μέσα στα οποία μπορούν να κινηθούν οι δικαστικοί λειτουργοί.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι να παρατεθούν οι βασικές δικαστικές αποφάσεις που ασχολούνται με το ζήτημα της κατάσχεσης των έντυπων μέσων. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις περιπτώσεις που ακολουθήθηκε η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων θα παρατεθούν με χρονολογική σειρά για να μπορέσουν να βγουν και κάποια συμπεράσματα σχετικά με την πορεία και τη θέση της νομολογίας μας για την αντιμετώπιση του θέματος.

- Άρειος Πάγος 791/1973 Τμ. Δ' (εν Συμβ.)

Στο Δ' τμήμα του ΑΠ έφτασε μια υπόθεση κατάσχεσης εντύπου, ύστερα από την προβλεπόμενη διαδικασία, δηλαδή ύστερα από απόφαση του δικαστικού συμβουλίου. Το ν.δ. 346/1969 όριζε πως το βούλευμα το συμβουλίου αυτού υπόκειται σε έφεση που ασκείται, είτε από τον εισαγγελέα, είτε από αυτόν που ζημιώνεται με την κατάσχεση. Το παραπάνω ν.δ. δεν παραχωρούσε και το ένδικο μέσο της αναίρεσεως. Επομένως, ο ΑΠ απέρριψε την αίτηση αναίρεσεως αυτών που υπέβαλαν την αίτηση.³⁵

- Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου 345/1979 (ασφ. μέτρα)
Υπόθεση απομνημονευμάτων Καπετάν Μπαντουβά

Στις αρχές του 1979 εκδόθηκε ένα ιστορικό βιβλίο που αναφερόταν στην Εθνική Αντίσταση και στα κατορθώματα του, ήδη αποβιώσαντος, αρχηγού της στην Κρήτη Γεωργίου Πετρακογιώργη, γνωστού ως Καπετάν Μπαντουβά. Το βιβλίο περιείχε αναληθείς πληροφορίες, γι' αυτό οι αιτούντες ζητούσαν από το δικαστήριο την παράλειψη των χωρίων αυτών, ώστε να διαφυλαχθεί η μνήμη του νεκρού. Το δικαστήριο έκρινε πως, πράγματι στοιχειοθετείται προσβολή της προσωπικότητας κάποιου όταν δημοσιεύονται αναληθείς πληροφορίες. Αν ο ίδιος έχει πεθάνει, τότε οι συγγενείς τους μπορούν να ασκήσουν αγωγή, κάτι το οποίο έγινε και στην περίπτωση αυτή. Παρόλα αυτά, δεδομένου ότι και τα βιβλία περιλαμβάνονται στην έννοια του εντύπου, δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί κατάσχεση, αν δε συντρέχει μια από τις περιπτώσεις του άρθρ. 14 παρ. 3 του Σ. Με κατάσχεση ισοδυναμεί και η παύση κυκλοφορίας του βιβλίου. Γι' αυτούς τους λόγους, το δικαστήριο απέρριψε το αίτημα κατάσχεσης με ασφαλιστικά μέτρα των αιτούντων. Απομένουν τα υπόλοιπα δικαιώματα για την προστασία της μνήμης τεθνεώτος, αλλά ούτε αυτά μπορούν να επιβληθούν με τα ασφαλιστικά μέτρα, διότι θα συνιστούσαν πλήρη ικανοποίηση του δικαιώματος. Επομένως, η αίτηση των εναγομένων απορρίπτεται.

- Πλημμελειοδικείο Αθηνών 44203/80
Υπόθεση Αυριανή - Καραμανλής

³⁵ Σημειώνεται πως η υπόθεση αυτή εκδικάστηκε προτού θεσπιστεί το Σύνταγμα του 1975. πλέον, ο συντακτικός νομοθέτης παρέχει και το ένδικο μέσο της αναίρεσεως στον εισαγγελέα, στον καταδικασθέντα και στον πολιτικώς ενάγοντα.

Στην απόφαση αυτή επισημαίνεται πως οι ποινικές διατάξεις για την προστασία της τιμής και της υπόληψης του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν είναι αντίθετες με τις συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν την ελευθερία του τύπου. (για το πραγματικό της υπόθεσης αυτής βλέπε ΑΠ 1463/1981 – Υπόθεση εφημερίδας «Αυριανή» - Καραμανλής 5.000.000 \$)

- Άρειος Πάγος 1463/1981 (Ολομέλεια)
Υπόθεση εφημερίδας «Αυριανή» - Καραμανλής, 5.000.000 \$

Ο ΑΠ κλήθηκε να εξετάσει αναιρετικά την απόφαση του Εφετείου σχετικά με τη διασπορά ψευδών ειδήσεων για το πρόσωπο του τότε πρωθυπουργού και νυν Προέδρου της Δημοκρατίας Κωνσταντίνου Καραμανλή από δημοσίευμα της εφημερίδας «Αυριανή». Το έντυπο άφηνε υπόνοιες ότι ο Καραμανλής ιδιοποιήθηκε παράνομα μια επιταγή 5.000.000 \$, η οποία αποτελούσε δωρεά προς το Ελληνικό Δημόσιο. Το δημοσίευμα ήταν ψευδές και πληρώθηκαν οι προϋποθέσεις του Π.Κ. 191 παρ. 1 για το έγκλημα της διασποράς ψεύτικων ειδήσεων. Με το δημοσίευμα αυτό κλονίστηκε η εμπιστοσύνη του κοινού προς το πρόσωπο του Προέδρου της Δημοκρατίας και έφερε ανησυχία ανάμεσα στους πολίτες. Ο ΑΠ έκανε δεκτή την αίτηση αναιρέσεως της αθωωτικής, για τον εκδότη της εφημερίδας, απόφασης του Εφετείου.³⁶ Υπήρχε και αντίθετη, μειοψηφούσα, άποψη.

- Εφετείο Αθηνών 5280/1981
Υπόθεση δημοσιευμάτων για μεταβολή του πολιτεύματος

Το Εφετείο, στη μείζονα πρόταση της συγκεκριμένης απόφασης, τονίζει πως το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου δεν είναι απεριόριστο, αλλά, αντιθέτως, οριοθετείται από τους γενικούς νόμους του κράτους. Στόχος είναι η προάσπιση των δικαιωμάτων και των άλλων πολιτών. Επομένως, το έγκλημα της διασποράς ψευδών ειδήσεων (Π.Κ. 191 παρ. 1) συνιστά θεμιτή οριοθέτηση / περιορισμό της ελευθερίας του τύπου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κατηγορούμενος διώκεται για πρόκληση προς τέλεση εσχάτης προδοσίας και δη μεταβολής του πολιτεύματος του κράτους μέσω κάποιων δημοσιευμάτων. Το Εφετείο έκρινε ότι ο κατηγορούμενος ήταν αθώος διότι η δια του τύπου παρότρυνση προς τέλεση του κακούργηματος αυτού δεν απευθυνόταν σε ατομικά ορισμένο πρόσωπο.

- Άρειος Πάγος 699/1985 Τμ. ΣΤ'
Υπόθεση Ιππικού Ομίλου

Με βάση τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, η απευθυνόμενη στα μέλη του αθλητικού σωματείου « Ιππικός Όμιλος Τ» επιστολή των κατηγορουμένων αποδεικνύει ότι αυτοί, εν γνώσει τους, διέδιδαν για τον εκκαλούντα ορισμένα ψευδή περιστατικά που μπορούν να βλάψουν την τιμή και την υπόληψή του. Η επιστολή αυτή αναπαράχθηκε σε μεγάλο αριθμό αντιτύπων και στάλθηκε

³⁶ Με την απόφαση αυτή διαφαίνεται η ανάγκη προστασίας του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας, ως ρυθμιστή του πολιτεύματος, όπως επιβάλλει και το Σ 14 παρ.3 περ. β'.

με επιστολές στα μέλη του παραπάνω σωματείου. Πρόκειται για έγκλημα τετελεσμένο δια του τύπου . Παρόλα αυτά, ο ΑΠ απέρριψε την αίτηση αναιρέσεως για διαδικαστικούς λόγους (είχε παρέλθει η τρίμηνη προθεσμία για την υποβολή της αίτησης από το χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης απόφασης).

- Άρειος Πάγος 458/1987 Τμ. Ε'
Υπόθεση Σαρτζετάκη

Σύμφωνα με το ιστορικό της συγκεκριμένης υπόθεσης, ο εκδότης και δύο διευθυντές μιας εφημερίδας καταδικάστηκαν διότι περιέλαβαν σε δημοσίευμα προσβλητικά στοιχεία για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Τα δικαστήρια α' και β' βαθμού αποδέχτηκαν την ενοχή τους σύμφωνα με Π.Κ. 168 παρ. 2. Ωστόσο, ο ΑΠ αναίρεσε την απόφαση διότι κατέστη ανέφικτος ο έλεγχος των αντικειμενικών όρων του εγκλήματος αυτού.

- Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών 17115/1988 (ασφ. μέτρα)
Υπόθεση ταινίας «Ο τελευταίος πειρασμός»

Φυσικά και νομικά πρόσωπα κατέφυγαν στη δικαιοσύνη και ζητούσαν την απαγόρευση προβολής της ταινίας του Μ.Σκορτσέζε « Ο τελευταίος πειρασμός», η οποία αναφερόταν στην ανθρώπινη πλευρά του Ιησού. Οι αιτούντες τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων προέβαλαν το επιχείρημα πως προσβάλλεται το δικαίωμα της προσωπικότητάς τους από την προβολή της ταινίας. Το δικαστήριο έκανε δεκτά τα αιτήματά τους.³⁷

- Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών 22338/1996 (ασφ. μέτρα)
Υπόθεση «Μελωδίες από άλλες εποχές»

Την 1/6/1996 κυκλοφόρησε ένα τεύχος του περιοδικού «Δ.» στο οποίο υπήρχε δημοσίευμα με τον τίτλο « Μελωδίες από άλλες εποχές». Το εν λόγω δημοσίευμα περιείχε αναληθή περιστατικά που εγράφησαν εν γνώσει της αναλήθειάς τους, εν όψει της παρουσιάσεως έργων στο Φεστιβάλ Αθηνών, σε περιφερειακά Φεστιβάλ και σε προγραμματισμένες εκδηλώσεις στην Ευρώπη. Το γεγονός ότι το περιεχόμενο του δημοσιεύματος ήταν αναληθές υποδηλώνει την ευθεία προσβολή της προσωπικότητας του αιτούντος. Ωστόσο, το δικαστήριο δεν έκανε δεκτή την αίτηση για κατάσχεση του εν λόγω δημοσιεύματος, διότι αυτό δεν περιλαμβανόταν στις ρητά προβλεπόμενες περιπτώσεις του Σ 14 παρ. 3.

- Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 18134/1998 (ασφ. μέτρα)
Υπόθεση Μπαμπινιώτη (λήμμα « Βούλγαρος »)

Με βάση τα πραγματικά περιστατικά, ο καθηγητής γλωσσολογίας Γεώργιος Μπαμπινιώτης συνέταξε λεξικό και συμπεριέλαβε και τη λέξη «Βούλγαρος». Στο

³⁷ Η απόφαση αυτή, παρόλο που δε σχετίζεται με τα έντυπα μέσα, ωστόσο προσφέρει πλούσιο υλικό για το θέμα της επιβολής ασφαλιστικών μέτρων από τα δικαστήρια και σχετίζεται με το ζήτημα της προστασίας της τέχνης (Σ 16 παρ. 1)

λήμμα αυτό ανέφερε και μια δεύτερη (υβριστική, καταχρηστική) σημασία, αυτή του παίκτη ή οπαδού ομάδας της Θεσσαλονίκης και κυρίως του Π.Α.Ο.Κ. Οι ενάγοντες θεώρησαν πως με τη δεύτερη αυτή σημασία προσβάλλεται το δικαίωμα της προσωπικότητάς τους και γι' αυτό απευθύνθηκαν στη δικαιοσύνη. Το δικαστήριο έκρινε πως πράγματι υπήρχε προσβολή, αλλά δεν επέβαλε ως μέτρο την κατάσχεση, παρόλο που δέχεται ότι κάτι τέτοιο ήταν δυνατό.. Αντίθετα, υποχρέωσε τον εναγόμενο να τροποποιήσει το περιεχόμενο του Λεξικού του (γεγονός που ισοδυναμούσε με κατάσχεση). Η χρήση της λέξης με τη δεύτερη σημασία κρίθηκε ως μεμονωμένη και σποραδική, γι' αυτό δεν είχε θέση σε ένα επιστημονικό έργο.

- Άρειος Πάγος 13/1999
Υπόθεση Μπαμπινιώτη

Το Μον.Πρωτ.Θεσς/κης έκρινε πως η αναγραφή από τον Γ.Μπαμπινιώτη, στο λεξικό του, της δεύτερης σημασίας της έννοιας «Βούλγαρος» (ως παίκτη ή οπαδού ομάδας της Θεσσαλονίκης και κυρίως του Π.Α.Ο.Κ.) ήταν προσβλητική για την προσωπικότητα των αιτούντων. Γι' αυτό το λόγο, επέβαλε ως μέτρο την απάλειψη της δεύτερης αυτής σημασίας από κάθε μεταγενέστερη έκδοση, καθώς και από όσα αντίτυπα δεν είχαν ακόμη πωληθεί. Αντίθετα, ο ΑΠ είχε διαφορετική άποψη, καθώς έκρινε πως ο λεξικογράφος δεν είχε πρόθεση να προσβάλλει την τιμή των Μακεδόνων. Εξάλλου, ο ίδιος είχε καθορίσει πως η έννοια αυτή εχρησιμοποιείτο υβριστικά και καταχρηστικά. Διατυπώθηκε και άλλη άποψη από τη μειοψηφία. Κατ' αποτέλεσμα, όμως, η στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων οδήγησε στη δικαίωση του Γ.Μπαμπινιώτη.

- Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών 5208/2000 (ασφ. μέτρα)
Υπόθεση Ανδρουλάκη

Ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών εμφανίστηκαν οι ενάγοντες και ζητούσαν την απαγόρευση της κυκλοφορίας του βιβλίου του Μίμη Ανδρουλάκη «Μν – Γυναικείο αντιμυθιστόρημα». Το βιβλίο του τελευταίο περιείχε, κατά τους ισχυρισμούς των ενάγοντων, περιεχόμενο άσεμνο και προσβλητικό για τον Ιησού Χριστό και την Ορθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία. Παρόλα αυτά το δικαστήριο δεν έκανε δεκτά τα αιτήματά τους με την εξής επιχειρηματολογία. Ο συγγραφέας έγραψε ένα λογοτεχνικό βιβλίο με αλληγορικό και φανταστικό περιεχόμενο. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν είναι δυνατό να στοιχειοθετηθεί προσβολή της προσωπικότητας. Η απαγόρευση της περαιτέρω κυκλοφορίας του βιβλίου, που ισοδυναμεί με κατάσχεση, δεν είναι δυνατό να επιβληθεί. Τα λογοτεχνικά βιβλία προστατεύονται από το Σ 16 παρ. 1 και δε μπορούν να περιορισθούν. Η διάταξη αυτή υπερισχύει και από το Σ 14. Εξάλλου, δεν πιθανολογήθηκε επικείμενος και άμεσος κίνδυνος που να υπαγορεύει την ανάγκη λήψης ασφαλιστικών μέτρων (το βιβλίο είχε ήδη πραγματοποιήσει 28 εκδόσεις και τώρα οι πωλήσεις ακολουθούσαν φθίνουσα πορεία).

- Άρειος Πάγος 1/2000 Τμ. Ε' (Βούλευμα)
Υπόθεση άσεμνων δημοσιευμάτων – περιοδικό «Δ.»

Ο αναιρεσείων κατήγγειλε πέντε πρόσωπα για την παράβαση των άρθρων 29 και 30 του ν. 5060/1931 και για την καθύβριση θρησκευύματος τελεσθέντος δια του τύπου. Αυτός υποστήριζε πως στο εξώφυλλο και στο εσωτερικό του περιοδικού «Ρ.» υπήρχαν άσεμνες φωτογραφίες που προσέβαλαν τη δημόσια αιδώ, ενώ στο ίδιο περιοδικό υπήρχαν και φωτογραφίες εκκλησιαστικών λειτουργιών. Το συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών αποφάσισε να μη γίνει κατηγορία για τις παραπάνω πράξεις διότι δεν προέκυψαν κατά την προανάκριση ενδείξεις για την ενοχή των κατηγορουμένων. Και το Εφετείο απέρριψε την αίτησή του, καθώς δεν εντόπισε αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ αμφότερων των αξιόποινων πράξεων και της ηθικής βλάβης την οποία ισχυρίζεται πως έχει υποστεί ο ίδιος. Τέλος, ο ΑΠ συμφώνησε με την απόφαση του Εφετείου προβάλλοντας ως αιτιολογία πως ο αναιρεσείων δεν απέκτησε την ιδιότητα του αμέσως παθόντα εκ των φερομένων ως τελεσθέντων εγκλημάτων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι σημαντικότερες αποφάσεις (τα ουσιωδέστερα αποσπάσματα αυτούσια)

Στην ενότητα αυτή θα παρατεθούν δύο σημαντικότερες αποφάσεις για το ζήτημα της κατάσχεσης έντυπων μέσων με ασφαλιστικά μέτρα. Οι αποφάσεις αυτές προέρχονται από δικαστήρια α' βαθμού και έχουν διαφορετική επιχειρηματολογία, αν και πραγματεύονται παρόμοια ζητήματα.

Το Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης

Διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων

Απόφαση αριθμ. 18134/1998

Δικαστής : Νικόλαος Τσάκος, Πρόεδρος Πρωτοδικών, που ορίστηκε από τον Πρόεδρο του Τριμελούς Συμβουλίου Πρωτοδικείου.

Αιτών : Θ. Ασπασίδης του Εμμανουήλ, δικηγόρος και Δημοτικός Σύμβουλος του Δήμου Θεσσαλονίκης, Πρόεδρος Βαφοπουλείου Πνευματικού Ιδρύματος, τέως Νομάρχης Φλώρινας και Καβάλας, κατοίκου Θεσσαλονίκης, που παρουσιάστηκε δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου Χρήστου Αλβανού (ΑΜ 902).

Καθ' ων η αίτηση : Γ.Δ. Μπαμπινιώτης, καθηγητής γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, κάτοικος Αθήνας, και 2) Νομικό Πρόσωπο «Κέντρο Λεξικολογίας», που εδρεύει στην Αθήνα, όπως εκπροσωπείται νόμιμα, που παραστάθηκαν δια των πληρεξουσίων τους δικηγόρων 1) Γιάννη Καρακατσέλη (ΑΜ 1203), 2) Χρήστου Ροκόφυλου (ΑΜ 1091) και 3) Γεωργίου Καρανικόλα (ΑΜ 5497). (...)

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 57 και 59 του ΑΚ, συνάγεται ότι, η προσωπικότητα του ατόμου προστατεύεται από οιονδήποτε την προσβάλλει. Στην προσωπικότητα περιλαμβάνεται σαν μερικότερο στοιχείο αυτής κάθε τι που αποτελεί τη σωματική, την ψυχική και την κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου. Στην ψυχική ατομικότητα ανήκει κάθε τι που έχει σχέση με την ψυχική υπόσταση του ανθρώπου, όπως οι αντιδράσεις τις οποίες προκαλούν στο εσωτερικό του ανθρώπου εξωτερικές προσβολές και οι οποίες διαταράσσουν την εσωτερική κατάσταση αυτού, εκδηλώνονται δε με τη μορφή πόνου, είτε σωματικού είτε ψυχικού. Η προσβολή της προσωπικότητας γίνεται όχι μόνο με λόγια αλλά και με έργα, ο δε ορισμός της επαφίεται στην Επιστήμη και τη νομολογία. (...) Τέλος, κατά το άρθρ. 692 παρ.1 ΚΠολΔ, το δικαστήριο διατάζει τα ασφαλιστικά μέτρα που κατά την κρίση του αρμόζουν σε κάθε περίπτωση και δεν έχει την υποχρέωση να διατάζει το μέτρο που ζητείται.

Με την κρινόμενη αίτηση ο αιτών επικαλείται επείγουσα περίπτωση, συνάμα δε προσβολή της προσωπικότητάς του και της εθνικής του ταυτότητας και ζητεί να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα, να απαγορευθεί προσωρινά η κυκλοφορία-διάθεση του συγκεκριμένου λεξικού, να υποχρεωθούν οι καθών να αποσύρουν από την κυκλοφορία (βιβλιοπωλεία ή άλλα κέντρα διάθεσής του) αυτό μέσα σε προθεσμία 10 ημερών από την επίδοση της αποφάσεως, διαφορετικά να επιτραπεί να τα πράξει αυτός με έξοδα των καθών και να απειληθεί κατά του πρώτου των καθών καθώς και κατά του εκπροσώπου του δευτέρου προσωπική κράτηση, διάρκειας 1 έτους καθώς και χρηματική ποινή 2.000.000δρχ. στον καθένα ως μέσο αναγκαστικής εκτελέσεως και σε περίπτωση μη συμμόρφωσής τους προς τις διατάξεις της αποφάσεως που θα εκδοθεί. Η αίτηση όσον αφορά το αίτημα αυτής για την προσωπική κράτηση του εκπροσώπου του δευτέρου των καθών, αυτό είναι μη νόμιμο και πρέπει να απορριφθεί αφού αυτός δεν είναι διάδικος. Κατά τα λοιπά αυτή είναι νόμιμη, στηρίζεται στις παραπάνω διατάξεις και σ' αυτές των άρθρων 946επ. ΚΠολΔ και αρμόδια αφού εισάγεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρ.686επ. του ίδιου κώδικα) πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω κατ'

ουσία. Με την αίτηση πρέπει να συνεκδικαστούν κατ' άρθρ.246 ΚΠολΔ και οι ασκηθείσες πρόσθετες παρεμβάσεις υπέρ του αιτούντος και κατά των καθών καθώς και υπέρ των καθών και κατά του πρώτου οι οποίες είναι νόμιμες κατ' άρθρ.80επ. ΚΠολΔ και πρέπει και αυτές να ερευνηθούν περεταίρω κατ' ουσία.

Από την εκτίμηση των ένορκων καταθέσεων των μαρτύρων που εξετάστηκαν στο ακροατήριο και των εγγράφων, που οι διάδικοι προσκομίζουν, πιθανολογήθηκαν τα παρακάτω: ο πρώτος των καθών ως τακτικός καθηγητής γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και σύμβουλος του Υπ. Παιδείας, με επιτελείο βοηθών, συνέταξε ελληνικό λεξικό (ερμηνευτικό-ορθολογικό και ετυμολογικό) με τον τίτλο « Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας». Το δεύτερο των καθών από 20ημέρου περίπου έχοντας το δικαίωμα της έκδοσης-εκτύπωσης, κυκλοφορίας και διάθεσης του λεξικού αυτού έθεσε σε κυκλοφορία και διάθεση το λεξικό αυτό. Στο λεξικό αυτό και στο λήμμα-λέξη «Βούλγαρος» ο παραπάνω συγγραφέας παραθέτει τα εξής : «Βούλγαρος: 1.αυτός που γεννήθηκε στη Βουλγαρία ή κατάγεται από εκεί, 2. (καταχρ.υβριστ.) ο οπαδός ή παίκτης ομάδας Θεσσαλονίκης (κυρίως του Π.Α.Ο.Κ.)». σχετικά με αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι:

Ένα καλό λεξικό δεν μεταγράφει μόνο τη γλωσσική πραγματικότητα, αλλά έχει σαν απόστολή και να διδάσκει. Προσφεύγουμε σ' αυτό για να μάθουμε. Με βάση αυτά, η γλωσσική πραγματικότητα που καταγράφεται σ' αυτό ήτοι η χρήση μιας συγκεκριμένης λέξης, πρέπει να είναι αυτή που έχει κατά κάποιο τρόπο καθιερωθεί στην Ελληνική κοινωνία, δηλαδή έχει γενικευθεί και έχει κάποια διάρκεια. Μια σποραδική η μεμονωμένη χρήση δεν αρκεί. Η συγκεκριμένη λέξη «Βούλγαρος» με την υβριστική έννοια πιθανολογήθηκε ότι χρησιμοποιείται από ασήμαντη αριθμητική μερίδα ποδοσφαιρόφιλων του νότου και μάλιστα σαν σύνθημα μάλλον παρά σαν έννοια της λέξης. Επομένως, δεν αποτελεί λήμμα που μπορούσε να έχει καταχωρηθεί σε λεξικό, αφού η χρήση της λέξης αυτής είναι σποραδική και μειωμένη και στερείται κάποιας διάρκειας. (...) Επίσης η παράθεση της λέξεως αυτής με το συγκεκριμένο περιεχόμενο αναμφίβολα προσβάλλει την προσωπικότητα του αιτούντος και των υπέρ αυτού παρεμβαινόντων, αλλά περεταίρω δημιουργεί σύγχυση για την εθνική καταγωγή των παικτών και των οπαδών της ομάδας του Π.Α.Ο.Κ και γενικότερα των Μακεδόνων. (...)

Για τους λόγους αυτούς

Δικάζει αντιμωλία των διαδίκων.

Συνεκδικάζει την αίτηση και τις υπέρ αυτής και των καθών πρόσθετες παρεμβάσεις.

Απορρίπτει τις υπέρ των καθών πρόσθετες παρεμβάσεις

Δέχεται την αίτηση και τις υπέρ αυτής πρόσθετες παρεμβάσεις

Διατάσσει από κάθε μελλοντική ανατύπωση ή έκδοση καθώς και από όσα αντίτυπα δεν έχουν διατεθεί στο αναγνωστικό κοινό και βρίσκονται στα χέρια των καθών κατά τη δημοσίευση της απόφασεως αυτής την απάλειψη από το λεξικό με τον τίτλο « Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας» που συντάχθηκε από τον πρώτο των καθών και τυπώθηκε και διατίθεται από τον δεύτερο των καθών του λήμματος «Βούλγαρος» : 2(καταχρ.υβριστ.) ο οπαδός ή παίκτης ομάδας της Θεσσαλονίκης (κυρίως του Π.Α.Ο.Κ.)

Απειλεί κατά των καθών χρηματική ποινή 2.000.000δρχ. στον καθένα ως μέσο αναγκαστικής εκτελέσεως της απόφασεως αυτής για την περίπτωση παραβιάσεως του διατακτικού της παρούσας.

Απαγγέλει για τον ίδιο παραπάνω λόγο κατά του πρώτου των καθών προσωπική κράτηση διάρκειας 1 μηνός.

Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών 5208/2000, ασφ. μέτρα (υπόθεση Ανδρουλάκη)

Πρόεδρος : Ειρήνη Καλού, Πρόεδρος Πρωτοδικών

(...) Κατά το άρθρ. 57 εδ. α' ΑΚ « όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον». (...) Επομένως, το θρησκευτικό συναίσθημα, όπως κάθε συναίσθημα, αφορά και αναφέρεται στην προσωπικότητα και ειδικότερα στην ψυχική υπόσταση του προσώπου, το συναίσθημα δε αυτό πλήττεται όταν καθυβρίζεται το θρήσκευμα και κάθε τι που αφορά αυτό. Εξάλλου, η προσωπικότητα του ανθρώπου προστατεύεται και από σειρά διατάξεων του

ισχύοντος Συντάγματος, ως προς τα ατομικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες. (...) Σύμφωνα με το άρθρ. 14 παρ. 1 του Συντάγματος, καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, έγγραφα και δια μέσου του τύπου τους στοχασμούς του, τηρώντας τους νόμους του κράτους... Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης, ως και την ελευθερία λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων.

Με τις κρινόμενες από 10/3/2000, 10/3/2000 και 24/3/2000, αντίστοιχα αιτήσεις των αιτούντων, επικαλούνται οι αιτούντες κατά το ουσιώδες μέρος των αιτήσεων αυτών, ότι ο καθού Δημήτριος-Μίμης Ανδρουλάκης, ως συγγραφέας συνέγραψε βιβλίο αισχρού και άσεμνου περιεχομένου με τον τίτλο « Μν – Γυναικείο αντιμυθιστόρημα», το οποίο εξέδωσε και έθεσε σε κυκλοφορία σε όλη την επικράτεια ο καθού Αθανάσιος Καστανιώτης σύμφωνα με την πρώτη αίτηση και η ανώνυμη εταιρεία « ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ Α.Ε.» σύμφωνα με τις λοιπές αιτήσεις, με τις παρατιθέμενες στις αιτήσεις περικοπές του οποίου, πορνογραφικού περιεχομένου καθυβρίζεται δημόσια και κακόβουλα η Χριστιανική θρησκεία στο πρόσωπο του Θεού, του Ιησού Χριστού, των Αποστόλων και των Αγίων που μνημονεύονται στο ως άνω βιβλίο και προσβάλλεται το θρησκευτικό συναίσθημα και η πίστη των αιτούντων, ως μελών της Ανατολικής Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας και επομένως η προσωπικότητά τους. (...) Να απαγορευτεί προσωρινά στους καθών η κυκλοφορία και διάθεση του ως άνω βιβλίου, να υποχρεωθούν προσωρινά αυτοί να αποσύρουν από την κυκλοφορία το εν λόγω βιβλίο και να απειληθεί κατά των καθών χρηματική ποινή καθώς και προσωπική κράτηση κατά των καθών φυσικών προσώπων, ως μέσων αναγκαστικής εκτελέσεως της αποφάσεως που θα εκδοθεί. (...)

(...) Από τη διαπίστωση αυτή προκύπτει ότι τα έντυπα που περιέχουν κατά κύριο λόγο έργα τέχνης εξαιρούνται όχι μόνο από την προ της κυκλοφορίας, αλλά και από την μετά την κυκλοφορία κατάσχεση, στην οποία υπόκεινται κατ' εξαίρεση τα έντυπα εν γένει κατά το άρθρ. 14 παρ. 3, στις περιοριστικώς αναφερόμενες σ' αυτό περιπτώσεις, μεταξύ των οποίων η προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας και τα άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν καταφανώς την δημοσίαν αιδώ. Στην τελευταία αυτή περίπτωση η εξαίρεση των έργων τέχνης από την έννοια του άσεμνου εντύπου κατά το άρθρ. 30 εδ. 1 του νόμου 5060/1931 «περί Τύπου» (και επομένως τη δυνατότητα κατασχέσεως) προκύπτει απευθείας από την αυξημένη προστασία της ελευθερίας της τέχνης κατά το άρθρ. 16 παρ.1. (...) Το επίμαχο βιβλίο είναι καθαρά λογοτεχνικό και το κίνητρο του συγγραφέα υπήρξε η καλλιτεχνική δημιουργία, ο χαρακτήρας δε και η ταυτότητα του λογοτεχνήματος αυτού που κινείται στο χώρο του παράδοξου, της αλληγορίας και της ονειροφαντασίας, το κατατάσσει στην αντιμυθιστορία και τη μεταλογοτεχνία, ώστε το εν λόγω έργο ως περιέχον δημιουργική έκφραση της ανθρώπινης φαντασίας να θεωρείται έργο τέχνης κατά την έννοια της διάταξης του άρθρ. 16 του Συντάγματος. (...) Επομένως, στην προκειμένη περίπτωση που η προσβολή της προσωπικότητας των αιτούντων, ως προς την εκδήλωση της που αφορά το θρησκευτικό τους συναίσθημα επήλθε κατά τα εκτιθέμενα στις κρινόμενες αιτήσεις με την αναγραφή καθυβριστικών του θρησκευήματος και άσεμνων περικοπών που έχουν περιληφθεί στο επίμαχο βιβλίο που αποτελεί έργο τέχνης και έχει ήδη εκδοθεί και κυκλοφορήσει δεν είναι δυνατή ούτε η άρση της προσβολής ούτε η παράλειψή της στο μέλλον, αφού αυτό θα ήταν δυνατόν να επιτευχθεί μόνο με την κατάσχεση του βιβλίου ή με την απαγόρευση της κυκλοφορίας του, πράγμα όμως που είναι κατ' αποτέλεσμα ταυτόσημο με την κατάσχεση, η οποία όπως προαναφέρθηκε, απαγορεύεται ακόμα και στις εξαιρετικές περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν. (...)

Στην προκειμένη περίπτωση δεν πιθανολογήθηκαν γεγονότα που να συνιστούν επείγουσα περίπτωση, ώστε να δικαιολογείται η λήψη των αιτούμενων ασφαλιστικών μέτρων, αφού όπως προέκυψε ειδικότερα, το επίμαχο βιβλίο έχει τεθεί στην κυκλοφορία και διατίθεται προς πώληση μέσω των βιβλιοπωλείων ήδη από τον Οκτώβριο του 1999 έχοντας πραγματοποιήσει 28 εκδόσεις, ακολουθώντας τώρα πλέον, φθίνουσα πορεία πωλήσεων, ώστε να μη θεωρείται ότι οι αιτούντες υφίστανται βλάβη από την περαιτέρω διάθεση και κυκλοφορία τούτου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου αποτελεί βασικό στοιχείο για την ομαλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και κατοχυρώνεται από το άρθρ. 14 του Συντάγματος. Η λογοκρισία και οποιοδήποτε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται, καθώς ο νομοθέτης έχει επιλέξει την αρχή του κατασταλτικού συστήματος. Η κατάσχεση των έντυπων μέσων είναι επιτρεπτή μόνο μετά από την κυκλοφορία τους, σε ρητά οριζόμενες περιπτώσεις και με παραγγελία του εισαγγελέα. Σε περίπτωση προσβολής απόλυτων δικαιωμάτων «δια του τύπου», όπως λ.χ. η προσωπικότητα, η επιβολή ασφαλιστικών μέτρων για την προστασία του προσβαλλόμενου προσώπου είναι ιδιαίτερα επίφοβη, καθώς ενδέχεται να περιοριστεί υπέρμετρα την ελευθερία του τύπου. Η νομολογία μας είναι ιδιαίτερα διστακτική ως προς την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων σε τέτοιες περιπτώσεις και καταφεύγει στη λήψη άλλων μέτρων.

The right of the freedom of the press constitutes an essential element for the regular function of the democratic regime and it is consolidated at the article 14 of our Constitution. Censorship and any other preventive measure are prohibited, because the legislator has chosen the principle of the restraining system. The confiscation of publications is permitted only after their circulation and in certain rare cases, always with the order of public prosecutor. In case of offence of an absolute right, such as the right of personality, the imposition of restraining measures, in order to protect the insulted person, is extremely risky, as it may confine the freedom of the press. Our case law is really hesitant; it avoids the imposition of restraining measures and resorts to other measures.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Συγγράμματα

- Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002, Αθήνα – Κομοτηνή
- Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, τομ. Α', εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1991, Αθήνα – Κομοτηνή
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος (Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ. ΙΙ ημ. Β'), 2005, Αθήνα
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα – Γενικό Μέρος τομ. Γ' ημ. Ι, εκδ. Σάκκουλα, 2005, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
- Καλλινίκου Δ., Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα, εκδ. Δίκαιο και οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα, 2005, Αθήνα
- Καράκωστας Ι., Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1998 και 2001, Αθήνα – Κομοτηνή
- Καράκωστας Ι., Προσωπικότητα και Τύπος, Εκδ. Αντ.Σάκκουλα, 2002, Αθήνα – Κομοτηνή
- Μάνεσης Αρ., Συνταγματική θεωρία και πράξη 1954 – 1979, εκδ. Σάκκουλα, 1980, Θεσσαλονίκη
- Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ, 2002, Αθήνα
- Σαρίπολος Ν.Ν., Σύστημα του Συνταγματικού Δικαίου της Ελλάδος εν συγκρίσει προς τα των ξένων κρατών, τομ. Γ', 1923
- Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002

Αρθρογραφία

- Βλαχόπουλος Σπ., Υπόθεση Ανδρουλάκη (Μν) – Μια απόφαση που δεν εκδόθηκε ποτέ, ΤοΣ 2000
- Καίσαρης Π.Α., Η έννοια του ασέμνου κατ' άρθρον 29 Ν. 5060/1931 «Περί Τύπου κ.λ.π.» - Διαφωνία παρ' ημίν και εις την αλλοδαπήν – Η θέση της υπ' Αρ. 141/1978 αποφάσεως Τριμ. Πλημ/κειού Τριπόλεως, ΝοΒ 1979 (έτος 27)
- Κόλλιας Κ., Τύπος – Βιβλία – Εξομοίωση προς έντυπα κατ' Α.Ν. 1092/38 «περί Τύπου» επιτρεπτόν κατασχέσεως σε περιπτώσεις άρθ. Σ 14 παρ' ανακριτού κ.τ.λ., ΝοΒ 1955
- Μάνεσης Αρ., Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη, ΤοΣ 1977
- Φάκελος: Υπόθεση Μπαμπινιώτη, ΤοΣ 1998
 1. Μάνεσης Αρ., «Η επιστημονική γνώμη δε διώκεται»
 2. Αλιβιζάτος Ν., «Σημείωμα μαρτυρικής καταθέσεως»
 3. Σταθόπουλος Μ., «Ένα λεξικό ανάμεσα σε δικαιοσύνη και επιστήμη»
 4. Κασιμάτης Γ., «Η επιστήμη υπό δικαστική απαγόρευση»
 5. Κουμάντος Γ., « Το 'επικίνδυνο' λεξικό»
 6. Σταθόπουλος Μ., «Η δίκη σώζει το άστοχο λήμμα;»
 7. Τσακυράκης Σ., «Σατανικό Λεξικό»

Νομοθεσία

- Σύνταγμα 1975/86/01
- Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας – Βιβλίο Πέμπτο «Ασφαλιστικά Μέτρα»
- Ν. 5060/1931 (ΦΕΚ Α' 172/30.06.1931) – «Περί Τύπου, προσβολών της τιμής εν γένει και άλλων σχετικών διατάξεων»
- Α.Ν. 1092/1938 (ΦΕΚ Α' 68/22.02.1938) - «Περί Τύπου»
- Ν. 10/1975 (ΦΕΚ Α' 34/06.03.1975) – «Περί καταργήσεως του Ν.Δ. 346/1969 περί Τύπου, επαναφοράς εν ισχύ των υπό τούτου καταργηθεισών διατάξεων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων μέχρις εκδόσεως νέου και ολοκληρωμένου περί Τύπου και Δημοσιογραφίας νόμου»
- Ν. 2243/1994 (ΦΕΚ Α' 162/03.10.1994)
- Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Νομολογία

- ΑΠ 791/1973 Τμ. Δ' (εν Σύμβ.), ΝοΒ 1974
- Μον.Πρωτ.Ηρακλ. 345/1979 ασφ. μέτρα, ΝοΒ 1979
- Πλημμ/κείο Αθηνών 44203/80, ΤοΣ 1981
- ΕφΑθ 5280/1981, ΝοΒ 1982
- ΑΠ 1463/81 (Ολομέλεια), ΝοΒ 1982
- ΑΠ 669/1985 Τμ. ΣΤ', ΝοΒ 1986
- Μον.Πρωτ.Αθ. 19916/1986, ΕλλΔικ. 28
- ΑΠ 458/1987 Τμ.Ε', ΝοΒ 1987
- Μον.Πρωτ.Αθ. 22338/1996 ασφ. μέτρα, ΝοΒ 1997
- Μον.Πρωτ.Αθ. 17115/1998 ασφ. μέτρα, ΕΔΔ 1989
- Μον.Πρωτ.Θεσσαλονίκης 18134/1998 ασφ. μέτρα, ΤοΣ 1998
- ΑΠ 13/1999 (πλήρης), ΝοΒ 2000
- Μον.Πρωτ.Αθ. 5208/2000 ασφ. μέτρα, ΤοΣ 2000
- ΑΠ 1/2000 Τμ. Ε' (Βούλευμα), ΝοΒ 2000